

სტრუქტურა

ო.რ.კ.პ.ი.რ.ე.უ.ლი ს.ა.მ.ს.ა.ბ.ა.ბ.რ.ლ.-ს.ა.ლ.ი.ბ.ი.ბ.ი.ა.ბ.ა.ბ.რ.ლ. შ.უ.რ.ა.ნ.ა.ლ.ი

განცხადების ტარიფი:		ხელის მოწერა:		ჩრდაქციისა და კონტარის	
ერთი გვყრდი	150 მ.	ერთი წლით	10 მან.	მიხამართი:	
ნახევარი გვყრდი	75 მ.	სამი თვით	3 "	რუსთაველის პრ., № 22.	
მკითხველი გვყრდი	50 მ.	ცალკე ნომერი ყველგან	50 კ.	მიიღება ხელის მოწერა დილის 8—2 ს.	

№ 26

ო.რ.ს.ზ.ა.ბ.ა.თ.ი 25 თებერვალი, 1925 წ.

№ 26

კონკრეტული
პარტიული
ჯგუფების

ო. თ. ხ. ი. ვ. ე. ლ. ი

ოთხი წელი შესრულდა, რაც საქართველოს სახელმწიფო ხომალდის მესაქედ მუშები და გლეხები გახდნენ. ოთხი წლის წინად, ანტანტის იმპერიალიზმის რკალში ჩამწყვდეული ჩვენი ქვეყანა, მუშების და გლეხების დევნით გაბრძოლების წყალობით, მსოფლიო რევოლუციის აქტივში გადაიბრუნდა, სოციალისტურ რესპუბლიკათა მჭიდრო რიგებში ამაყთა ჩადგა.

ჩვენ ერთი თვალის გადავლებით აღენუსხავთ იმ მიღწევებს, რომელიც მოვიპოვეთ სულიერ და მატერიალური კულტურის ყოველ დარგში.

ქვეყნის კეთილდღეობისთვის საჭიროა ეკონომიური ბაზისი და ვიწყებთ აქედან:

საქართველომ ყველას გაუსწრო დიდი მასწავლებლის სიტყვების განაღდებაში: „სოციალიზმი—საბჭოთა ხელისუფლება ელექტროფიკაციის მიმატებით“. ქვეყანა მტკიცე და მოზომილი ნაბიჯით მიემართება ელექტროფიკაციისაკენ და ჩვენი თაობა მოესწრება იმ დროს, როდესაც ელექტრონი გაანათებს ყოველი მივარდნილი კუთხის მიყრუებულ სოფელსაც-კი. მაგრამ თერთი ნახშირის იაფი ენერჯია უპირველესი პირობაა

ჩვენი მიწვევლობის განვითარებისთვის. და თუ დღეს ჩათახი სუბსიდიებითა და სახელმწიფო პროტექციონიზმის წყალობით არსებობს, ელექტროფიკაციის შემდეგ პროდუქციის სიდიეთა ის გაუტალღდება დღეს მის მოქმეპე წარმოებებს.

შვი ქვის, ჩვენი ოკრის ვერძის, მიწვევლობისთვის ფართო პერსპექტივები იშლება. ქვანახშირის წარმოება ომის წინადროინდელ ნორმებს აჭარბებს. ინდუსტრიის ყოველი დარგი განიცდის ნორმალურ ზრდას და ომის წინადროინდელი კალაპოტიც არ ყოფნის.

პარალელურად მოცულობა მუშის ხელფასის საკიობიც და მისი ბიუჯეტიც გაიზარდა.

მაგრამ საქართველო სასოფლო მეურნეობის ქვეყანა და მეურნეობის ეს დარგი უნდა მოვეყვს ჩვენი ყურადღების ცენტრში.

მიწის რეფორმა დასრულდა და მიწის დაეუფლა მისი კანონიერი პატრონი—მიწის მუშა. საქართველო ისე არებთა და ბევრს უდაბნო და პარტახტ კუთხის საქართველოს ბელად გადაქცივის პერსპექტივა უღიმის. მეაბრეშუმებამ ომის წინადროინდელ მდგომარეობასაც-კი გაუსწრო. თამბაქოს წარმოებაც წელს იმაგრებს. ფართო მასშტაბით იწყება ჩაის წარმოების საქმე, რომელმაც მთელი კავშირის მოთხოვნილება უნდა დააკმაყოფილოს. ენერჯიული ზომები მიღებული სასოფლო მეურნეობის ინტენსიფიკაციისთვის.

კოოპერაციის მოქმედების ტერიტორიაც გაფართოვდა, მან თავის მოქმედების არეში მოსახლეობის დიდი ნაწილი მოაქცია.

ამ ეკონომიური პროგრესის საძირკველს მტკიცე ვალიუტა შეადგენდა, რომელმაც შესაძლებელი გახადა წესიერი მეურნეობის წარმოება.

საბჭოთა იუსტიციის წარმართვენ მუშები.

ხალხის ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ ციფრები წინა წლებთან შედარებით რკოვრდს აღწევენ.

კულტურული ფრონტი ხელისუფლების ყურადღების განსაკუთრებულ ობიექტს წარმოადგენდა, რომელიც ამ ფრონტისთვის უჩვეულო ხელგაშლილობას იჩენდა. შკოლებისა და მოსწავლეთა რიცხვის ზრდა ამ ფრონტის ძირითადი ტენდენცია იყო.

ხელისუფლება ზრუნავდა ხელოვნებაზე, რომელიც მუდამ საჭიროება და საქართველოში მეცინატებს.

მხოლოდ ამ ოთხი წლის წყალობით ფართო მასებისთვის ხელოვნება შეიქმნა ხელმისაწვდომი.

ყველა ამ მიღწევათა გარდა, საბჭოთა ხელისუფლებამ ამიერ-კავკასიაში დაამყარა ერთა სოლიდრობა, რომელიც უპირველესი პირობაა მშვიდობიანი აღმშენებლობითი მუშაობისთვის.

და ყველა ამ მიღწევით თავის ძალეში დაჯგუფებული საბჭოთა საქართველო წარმუხურებლათ იცქირება ბრწყინვალე მომავლისაკენ.

დიდი შავათი

— უღანოთ გინდა, ყმაწვილო, ყელი გამოიჭრა?
შამშეს აიღლებებს სახლის გამგე გულგორღად უტყე-
როდა.

— შეველე ჩემი ოთახის კარები და ვილაყ ბენძლი
რუსის დედაკაცი შემეფეთა, კატა გულში ჩაეხტებოდა,
ფინია ილიაში ამოერკო. მოწყობილა ის მამაცინებულ-
ლი ჩემს ბინაში, ერთ ლოგინზე ოცი ბალიში დაუყრია.
ზრდილობით მივმართე--ვილაყს შევლომაში შეუყვანი-
ხარ, ჩემი ოთახი დაგიკავებია. ფიცი, ღმერთი დროებით
ვყავი ნათესავებში წასული.. ხიღები აფეთქეს, ამან შე-
მავეიანა. ოთახის დაცლა ვთხოვე. ხომ იცი ჩემი ამბავი,
ზრდილობაში ვარ გაზრდილი--კაცურად ველაპარაკე.
იმ ჩემნალამ კი ცხვირი ამიბზუა, გვერდიდან ვადმოხე-
და, დაცივდაც მაკარა: თუ აქ ცხოვრება გინდოდა, რა
მივაგრებინებდაო. ცივი უარი მტკიცა, კარები ცხვირის
წინ მომიხურა..

სახლის გამგე ქვასავით ცივი იყო. სახლის გამგეს
მხოლოდ ამ უნაყოფო ლაპარაკის ვათავებდა უნდოდა.
ზარმაცად უყურებდა ჩამოვრცეულ კედლებს და კედლებ-
ში ტყეჩებს გვერდის ნეკნებით რომ ჩამომწყრივებულან.
— სად წავიდე ნამგზავრი კაცი. ვის მივადგე ბარგი?
დღერფენას კუთხეში მივდებელი იყო ხურჯინი.
შამშემ შენიშნა სახლის გამგეს თვალი ხურჯინზე
მიჩერებულო.

— დანარჩენი არ წამილია.. ტახტი ოთახში დავტოვე.
შამშე პასუხს უცდიდა. სახლის გამგე შამშეს წასვ-
ლას უცდიდა. ხურჯინი მოხენებით ეგლო კუთხეში..

— პატიოსნათ მინდოდა შესვლა. თუ ასე არ გინ-
დათ, კანონი არ დახურულა საქონო! არც სულ განწი-
რული გყავართ ღმერთს.

იგრძო შამშემ--უბნით რჩებოდა, ხელები ჩიხის
ჯიბებში ჩააწყო. სახლის გამგეს თვალბნებ ჩახებდა. იმე-
დი ეკარგებოდა, როცა მიხვდა, რომ წყენით არაფერი
გაუციდოდა სახლის გამგე ვანზე ვაიხში, ქალარა შეაბრა-
ლა, წარსული მოაგონა. რამდენიმე წელიწადს სცხოვრო-
ბდა, მისგან წყენა არავის ახსოვს, კარგი მეზობელი იყო.
მართალია ხანდახან ქირის გადახდა უფვიანდებოდა, მაგ-
რამ ღმერთმაც ციცი, ცულუტუბით არ მოსდიოდა, ვა-
ლი ბევრი არაფერი გაყოლია, იმისაც ვადაიხის, ნამუსზე
ხელს როგორ აიღებს.

სალამის შამშემ მოაწყვეს. დაუტოვალს მისი ყოფილი
ოთახის გვერდით პატარა საუკუნო. დატოვებული ტახ-
ტი მოუძებნეს. საიდგანაც სანათივ გამოუნახეს. მეტი
რაც უნდოდა. კარგათ ეტყოდა ოთახში ტახტი, თა-
როზე სანათი და ტახტ ქვეშ ხურჯინი. მარტოხელა კაცს
არც ამ ბნელ საუკუნაში უტყობს რა. კიდევ კარგი რომ
ესა აქეს. ხომ შეიძლებოდა სულ ვართ დავტოვებოთ!

ინავე სალამის შამშემ ძველი ნაცნობი მეღატეჩე
ინახულა. წინათ ნისითი მოქონდა ხოლმე მისგან წვრი-
მლი რამე. კაცს ყოველთვის ჯიბეზე შეიძლება არ გეჭ-
ნეს ფული. ვინაა ისეთი, ხელსმომპაროვა არ დასტირვე-
ბოდეს. ამაში საძრახისი არაფერია. ერთი-ორი ნაცნობი
ნახა, ამავე გამოკითხა და დაბრუნდა.
შეკვილილი დაინახა ბევრი რამ. თითქოს იგივე ქუ-

ჩებია, იგივე სახლები, იგივე ხალხი, მაგრამ რომ დატოვა
ის აღარაა. ქუჩებიც სხვაგვართ ხმაურობენ, ხალხიც
გამოცვლილა, ისე აღარ ლაპარაკობს, ისე ვეღარ გეოა-
მამება, მის სახეზე ვერაფერს ვაივებ, მწუხარება თუ გა-
ხარებული, ფიქრობს თუ არაფერზე ფიქრობს.

ეუსტოვა და თან შიში იგრძობო. შიში დღეების,
რომელიც წინ იყო და არაფერს ეუბნებოდენ. თითქო
ყოველი დღე ცალკე იყო კვირაში, თვეში, წელიწადში.
იყო მხოლოდ წარსული. დრო მხოლოდ განვლილს
აჩვენებდა.

მეზობელ ოთახებში სანთლები გაჩაღდა. გაისმა უ-

უნშლიტი. საშხ. და სახლეთო საქ. სახ.
კომისიის მოადგილე და საკავშ. რეგ-
საშხ. საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე.

ხის ხმა, ლაპარაკი. ზედასართულიდან გრამაფონის ღრი-
ალო.

კოტით დაეჭრდა ტყვილი და შიში როცა ადა-
მინების სიახლოვე იგრძნო.

დაღალული სხეული მოხენებებს ითხოვდა. ხურჯინი
ბალიშით ამოიღო, ახალში გადაიფარა.

ძველი ოთახიდან რუსი დედაკაცის ხმა მოესმა. მამა-
კაცეც ზოხა ხნით იკინოდა. კოვზის რაკუნი სტაქანში,
სამოვარის სედიანი მელიოდა.

თვალწინ წარმოუდგა შეჩვეულ ოთახის კედლები,
გაბზარულ ქერზე დაკანაქილი ზოლი, კედლის ფეხთან
შპალერის მაგიერ აკრული ქალაღი, რომელზედაც მე-
ზობლის ბავშვები, მასთან სიარული რომ უყვარდათ, სწერ-
დენ თავიანთ სახელებს და ხატავდენ ძალღმის და უფოთ-
ლო ხეს.

წარსული სიზმარივით გაქრა. თითქო საშინელმა
ქარიწალმა ვადისროლა. ის დღეები, კვირები, სანამ
ძველ ოთახიდან საუკუნაში ამოყოფდა თავს, იყო საყვ-
ბურუსითი, გაურკვეველი.

ღამე აცოცხლებს წარსულს. მეორედობა საშინელი
სიზმარი იმ ოთახიდან ამ ოთახში მოგზაურობის:

ანს. ბუღიონი. ცხენოსანი არმიის სარდალი.

დამარცხებული ჯარი ერთბაშათ დაიძრა თბილისი-დან. სადგური და სადგურის ახლო ქუჩები სავსე იყო მოქალაქეებით, რომელთაც მიჭონდათ აუცილებელი გახიზნებისთვის. გუნდებს ჩამორჩენილი ჯარისკაცები იერიშით მიდიოდნენ ვაგონებში შესასვლელად. თუ ადგილები დაქვრივი ქონდათ ქალებს და ბავშვებს, ჯარისკაცები ძალით ყრბდნენ და იჭერდნენ მათ ადგილებს. არავის უფიქრია რომ ეს სისასტიკეა.

მატარებლები მალმალე გადიოდა. შიში, რომ დაილეოდა, იზრდებოდა ყოველ მატარებელის გასვლისას და დაჩერნილი ბრბო გახლებული ეხვეოდა მორიგ ვაგონებს. ხალხი ეკიდა სიფეხურებზე, ეყარა სახურავებზე, ირთქლმავლის ვიწრო გალავანზე. მატარებლები გადიოდა უხიაროთ.

ღლით არც ერთი ჯარისკაცი და გვარდიელი აოდაჩენილა ქალაქში. ფეხაშლილი გუნდები მიყვებოდნენ ლიანდაგ დასავლეთისკენ, შარა გზაზე აჭარებოთ მიაბიჯებდნენ ათასეულები. ატალახებულ თოვლში ევლდებოდა ფურგუნები დატვირთული პურიით, შაქრით, ტაი-სამოსით. გამხდარ და მშიერი ცხენებს უჭრდთ საიარული და ჯარისკაცების დაუზოველ მათრ ხების ქვეშ ხენფიით მიათარებდნენ ტვირთს. ავტომობილ ბი საესე მოქალაქეებოთ, ქალებით და ბავშვებით, ჩქარობდნენ და წინ უსწრებდნენ ფეხით მიმავალთ. ხმაურით და გრუბუნით მოდიოდა არტილერია.

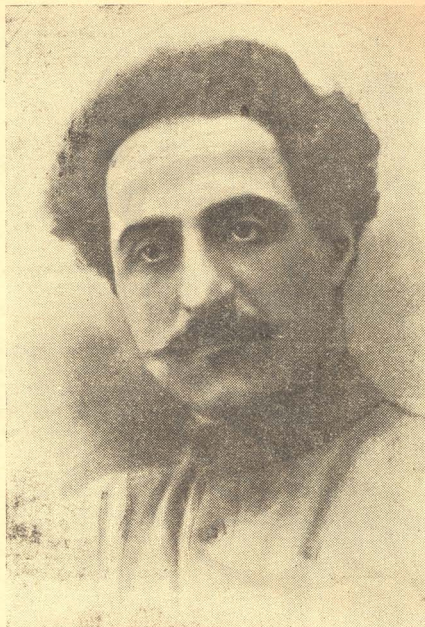
ღლით შეწყდა თოვა. მთებზე და მინდვრებზე იდგა მალალი თოვლი, სოველი და რბილი. ვაშო ჩდა არაგვი ვიწრო და წმინდა, მცხეთის დათოვილი სვეტიცხოველი.

ყოველ სადგურზე რამოდენიმე ჯარისკაცი ეთხოვებოდა თავის ამხანაგებს, სტოვებდნენ გუნდებს და მიდიოდნენ თავიანთ სოფლებსკენ. მთიულეები გაპყვენ გზას მცხეთიდან, ქართლულების უმრავლესობა თანდათან იფანტებოდა ხაშურამდე და მხოლოდ იმერლები ვადადიოდნენ ლიხის დასავალს.

ვაგონებში მოწყობ-ლყვენ გახიზნულები. საჭირო არ აყო შუამაველი გაცნობისათვის. ადგილათ უახლოვდებოდნენ ერთმანეთს. ყველა იჩნდა გულუხვობას. ამოლაგეს პურები, ყველი, ხორცი. აადლუეს წყალი, სვამდნენ ჩაის, გამოძებნეს თბილი დასახურავები. იმერეთი იყო სანატრელი სახლვარი, სადაც უკანასკნელად ყველა დამვიდლებოდა. იგონებდნენ დარჩენილებს. ვინ იცის რა ხდებდა ახლა ქალაქში!

ყველას ქონდა იმედი, რომ იმერეთი მიიღებდა მათ მზრუნველობით. კაცი არსად დაიკარგება, მით უფრო თავის ქვეყანაში. ყველას ყავს ნაცნობი, მეგობარი, ნათესავი.

შამშეს მოეხერხებოდა და ეშოვნა ადგილი საბარგო ვაგონის კუთხეში თანაჩავარები თავაზობდნენ საქმელს, პაპიროსს. თავდაპირველად შამშე ამბობდა, რომ პირველსავე სადგურზე იყიდა თუთუნს, მაგრამ სადგურები

მბ. ორჯონიძე.
კავკასი. ს. წიჟ.-დროშოვან არმიის სამხ.-რევ. საბჭოს წევრი.

სადგურის მისდევდა და შამშე არც ამდგარა ადგილიდან.

ყველაზე გულგაუტეხელი შამშე იყო. ჯეროდა მდგომარეობა შეიცვლებოდა.

— და თუ არა, წავალთ ბატონო, სტამბოლში... იქიდან სხვა განათლებულ ქვეყანაში. მიგვიღებენ, თავსხლავს რაღა დაისხამენ. თუ ასეთ გასაპირის დროს არ მოგვკედავენ, აღარ ყოფილა ქვეყანაზე ნაშუსი!

მაგრამ შამშე არც სტამბოლში და არც სხვა ქვეყანაში წასულა. მიუახლოვდა თუ არა სამშობლო სოფელს, მიატოვა მატარებელი და რამოდენიმე მეზობელ ჯარისკაცთან ერთად სოფელისკენ გასწია.

შინაზე ძველი მდგურებიდან ყველა არ დახვდა. მის ოთახში იღვა შიფერი ცოლით. გვერდით კი ისევ უცნობი, ტყაის კურტკაში—ხელში მუდამ პორტფელი ეჭირა და სახე ქონდა გაუღიშარი.

ყველაზე მოუსვენარი შიფერი იყო. მასთან ხშირად მოდიოდნენ სტურები, უკრავდნენ მანდოლიანზე და ბალალაიკაზე, მალე ითვრებოდნენ და შემდეგ დაიწყებდნენ ღრიალს.

შამშე არავის გაცნობია და ან როგორ გაეცნობოდა, როცა მეზობლებიც არ აქცევდნენ ყურადღებას და თითონაც დაღამებამდე შინ არ ბრუნდებოდა.

სულ შეცვლია სახე ქალაქს. დაუკარგავს წინანდურა სიღინჯე, ვერ დამშვიდებულა, ხმაურობს ეტლებით, ავტომობილებით, ხალხით. დღე ისე როგორ გაივლის სამი-ოთხი დემონსტრაცია არ შეხვდეს. აფრიალებენ სისხლისფერ დროშებს, მთელი მკერდით მღერაან უცნობ პანგს.

გრძნობდა შამშე, რომ ეს ხალხი წინად არ მღეროდა ქუჩებში, რომ ეს პანგიც მათია, მისი მსგავსი ჯერ არასად გაუგონია—არც სოფლად არც ქალაქად. ჩოხის ჯიბეებში ხელჩაწყობილი ჩაუვლიდა, ჩუმათ მიაციენდა: — დაგიშვენდათ ცხვირი შეიდაცას თქვენ მღეროდეთ!

სადლის დროს მზე ცხელია. ასფალტიც მზურვალე და დაიხარ როგორც გაფიცებულ ტაფაზე. ასეთ დროს ალექსანდროვის ბაღს ჩაუვლიდა, ჩრდილოს მოძებნიდა. ჯარისკაცები და ბიჭები გოგოებში დახვარხვალბდნენ, მზეუშხირას ცაკლებს ფშვნიდენ კბილებით. მზეუშხირას ნაფურთხი კალოზე გაღვსილ მშესავით ეყარა სკამფიცირულეობან.

ნაცნობს შეხვდებოდა. ზოგიერთი ძველადვე პატივსაცემი იყო, ყველგან მიღებული. რა ოჯახები ქონდათ, პურმარილით დაძინებულნი! ჩამოჯდებოდა მათთან, ძელებს

ამ. კორკი. კავ. წით. -დროშა, არმიის ახალი სარდალი.

ყურს. აგონდებოდა ლამის თევები დღეობებში, სად ფეხი ხელა თავი თამაშობდაში. თეშში ჯირითი, ქორწილებში; მაყრობა. რა ღორები იკვლებოდა! შენს სახეს ვეციკავარ! ას მუცელს გააძღებდა. რა ჯიხვები ქონდა ყარამანს! რა ქალები იცოდა, რა ქალები—რომ დაბიჯებდენ კვალს დასტოვებდენ!

მეზობელ ოთახში სიხარულით შეხედენ სტუმრებს. ახმაურდენ სკაპები, ბოთლები, საინები.

რაც დრო ვადიოდა, ხმაყრობა იზრდებოდა. ვახარება ვეღარ ეტეოდა ერთ ოთახში და გამოდიოდა გარეთ. გამორეკა ოთახიდან წარსულით დღეობებში დავრთვილი მოწყენა. გამორეკა და შამშეს ბუნაგში შერეკა.

კიდევ უფრო დაპატარავდა ოთახი. დაეჟუნდა. სანათს რთვილი ვადეკრა. გამახვილებული ყური დარაჯობდა ყველა ხმას, ნაბიჯებს ტროტუარებზე, ოთახებში მეზობლების სიხარულს. შოფერი ღრიალეზდა ბოზი ხმით. იგონებდა სტენკა რაზინს დალილულს ქალის ალერსით. მანდოლინა და ბალაღი, ვერ დალაღდენ თითებს. როცა ვახარება აღარ ეტეოდა ტანში, ღონიერი ქუსლები ურტყამდენ იატაკს.

— ქეიფი არ იციან! ფიქრობდა შამშე, წესი არა აქვთ, ადათი! ხარითი სმა ვის გაუგონია!

უეცრად კარები გაიღო. შოფერის ცოლი შემოიჭრა. მარტოთ ყეოთ მამაკაცს არ დერიდა. ხელი დაავლო. წამოაყენა, სტუმრად მიიპატიჟა. სად შეუძლია ამდენი ცლა! ჩოხის შეზნევის მიფილი საუკუნე უნდა! ღონიერი ხელებით გამოათრია. ძლივი საყულის შეზნევა აცალა.

სითბო, სინათლე, ღვინის სურნელი, სიხარული შეეგება, ათასმა ტუზმა ვადაკოცნა. თევშეგ გასაძღობი დაუყარეს, კვარტებით დასალევი დაუდგეს.

— მეზობლები ვართ, ერთმანეთს უნდა ვიცნობდეთ, თქვენი ჭირიმე!—უხაროდა შამშეს, ყველა სადღეგრძელო სთქვა, წეღზე ღილი შეიხინა.

ეცადა შამშე სუფრის ადათი დაეცვა—ასე თავის ნებაზე ჭიქის დაცლა ჯერ არ ნახულა, ღვინოს რომ დალევი ვინმე უნდა ვახარო, ტუბილი სიტყვა უთხრა. შეიძლება თამადათაც აირჩიონ, სხვა მაინც ვერ გაუძღვება, მეზობლებთან თავს მაინც ისახელებს.

მარტო უდღეგრძელა შამშემ ყველას ოჯახი, მშობლები. არავინ გაუგონა. კვარტები ისედაც იცლებოდა, სიხარული ისედაც იზრდებოდა. ვეღარ აკაეებდენ ტანში სიმხურვალეს, აღარ ეტეოდა გულში ბედნიერება, ამოდიოდა ღრიალით.

— თქვენი ჭირიმე! უხაროდა შამშეს. დადნა მკერდში დაზავებულ ყინვა, სითბო სხეულში დაიღვარა.

ბალიშებში ჩამალული კატა დაინახა, ფინია კუთხეში მოქმენა. კატა გულში ჩაიჭრა, ფინია ილიაში ჩაისევა, მოუალერსა.

გაიგოს ოთახი ბედნიერებით. მეტი აღარსად დაეტეოდა.

სერგეი კლდიაშვილი.

დასვენებდა, უძიროს ცხვირით მიწიდან კენჭს ამოგდებდა, გულის მოსახეზნათ ერთ-ორ მაგარ სიტყვას იტყუოდა. როცა ყველა შემოეცლებოდა, ხარმაცათ გაყევიბოდა ვახს ოთახისკენ.

კარტში შოგების და ლოტოს იმედით სცხოვრობდა შამშე ტფილისში. დაიძობილა კარტის გამყიდავი და ხანდახან ნისიათაც ართმედა.

— მოგკემ შენ უ მომიკვდები! ასე ნუ კი მიყურებ! პატარა ქალაქში გლახა ძალიებით ყველა ვიცნობს. ფულს ვერავის ესესხები, არავინ გენდობა, ყველამ იცის რომ ვერ დაუბრუნებ. დიდ ქალაქში კი, ისე ღმერთი როგორ გაწყრება, დღეში ერთი მაღლიანი კაცი ვერ ნახო.

— აგერ ერთი საათით, სანამ სახლში მივირბენდე! შემდეგ თავს იმიოთაც იმართლებ—ვერსად შეგხვდი, რაღა იმ დროს შემიფეთე როცა ჯიბეზე არ მაქვს.

დიდი შაბათი შამშემ ოთახში გაითენა და დილიამა. არსად ვასულა.

არ დაუნახავს როგორ მოათრეოდენ ბაზრობიდან საკლავს და ღვინოს.

მეზობელ ოთახში მთელი დღე და საღამო არ დასვენებულა შოფერის ცოლი. ისმოდა საინების და ბოთლების ხმა, დერეფანიდან შემოდიოდა შემწვარის სუნი.

მეზღვაურებს შორს წასულ ბომალდებში, ჯარისკაცს სანგრებში, დარჩენილს დიდ ქალაქებში, კენჭ მოქალაქეს, მოგზაურს შორეულ ქვეყნებში თუნდაც ვახარებულს ყველაფრით—რომელს არ სწევია უსაბედი და გაუქაზრელი სევედა დიდი კვირების მოლოდინში!

წამოწვა შამშე ლოგინზე. ჩოხის კალთა სახეზე წაიფარა. ლამე გრძელი იწყებოდა, გათენება ენატრებოდა ჯერ ხარბი არ დაერეკათ, მაგრამ ძველი რეკა ესმოდა

აბაგის დაუბეჭდავი ლექსები და წერილები

ა ბ ა გ ი.

გარდაცვალებიდან 10 წლის შესრულების გამო.

ცენტრალურ არქივის ქაღალდებში, გაზეთ „დროე-ბის“ საქმებში, აღმოჩნდა ჯერ დაუბეჭდავი, ცენზურის-გან დაჭერილი ლექსები აკაკი წერეთლისა.

პირველ ლექსს „სიმაართეს“ უნის თარიღი 1884 წ., 3 ოქტომბერი, ხოლო მეორეს — იმავე წლის 8 ოქტომბერი.

გვევლინებთ ამ ლექსებს ცენზურის შენიშვნებითურთ:

არ მინდა შენი „ნანინა“
და შენი ძილის პირები!..
მე დამაძინო ის გინდა
და შენ კი ლხინს ეპირები?

შენ დალაშქრებ მექალი
მე ველი გათენებასა...
გსურს შენს კილოზე ვიმღერო,
გადაჰყვე შენსა ნებასა?

ლექსს აქვს შემდეგი შენიშვნა ცენზურის:

По журналу Цензурнаго комитета 10 октября 1884 года. Определено: в виду 6 и 90 ст. Цензур-

აქვე მოგვყავს აკაკი წერეთლის ორი კერძო წერილი ერთი დავით ბაკრატიონთან, მეორე ივანე მაჩაბელთან აღმოჩენილი უკანასკნელის ქაღალდებში.

ს ა ყ ვ ა რ ე ლ ო ძ მ ა ო

დ ა თ ა !

„ძალის გუნებაზეა“ რომ იტყვიან, სწორეთ მე გამართება ასე: გამბრტყა მწუხარებამ და ისეთ ნაღველ-

ს ი მ ა რ თ ლ ე

ფუ! იმ მოედანს, სადაც
ვარები ბედაურობენ!
შაბაშ! იმ ერსა, რომელსაც
ულირსნი მეთაურობენ!!

და ვაი იმ ღროს, როდესაც
ველარ სპრის ჭკუა გონება,
და ყოველგვარი ღირსება,
ვერცხლთა აიწონება!!

როდესაც მონას უვალო
ზიზღითა თავზე აუფრთხებს!..
მონა კი სამაგიეროთ
ფეხებს ულოკავს!.. აკურთხებს.

მაშინ აღარ ღირს სიცოცხლე,
სიკვდილი სანატრელოა!..
მაგრამ უძებრად შურისა
ვაი, რომ ისიც ძნელია.

აკაკი.

ამ ლექსს დართული აქვს ცენზურის შენიშვნა:

По журналу Цензурнаго комитета 1884 года. Определено: в виду 6 и 90 ст. Цензурнаго устава напечатание воспретить и удержат при делах.

Председатель Комитета (подпись).
Член Комитета (подпись).

ტ უ უ ი ლ გ გ ო ს ა ნ ს

არ მოხერხდება... ვერ დავსთმობ
მე ჩემებურსა მღერსა,
სანამ ყურს ვუვადებ სიამით
მომძმეთა გულის ძვრასა.

შენი „ნანინა“ შენ გქონდეს!..
ეგ შენი მოსაწონია...
წადი სიდანაც მოსულხარ,
მშვიდლოის გზაცა გქონია.

აკაკი.

ნაგო устава напечатание воспретить и удержат при делах.

Председатель Комитета (подпись).
Член Комитета (подпись).

ში ჩავარდი, რომ თავტანის აღარა გამეგებარა!.. დღემო ასჯერ ვეკ თხები თავს უფონა თუ არ უფონა? მეთქი. და რომ არ მეწინაღეს ჩვენ ქვეყანაში სიკვდილის, სადაც მკვდრის შუურაცხეოვა და გაციტხვა იციან ხოლმე სხვა და სხვა სამასხარო მალაყებითა და უტიფარი ტიტინით, აო ვიცო რას აფუტუხები ჩემს თავს?..

ლკერთო ჩემო, ამ მდგომარეობაში უნდა ვყოფიდე, ვინ იცის, ორ-სამ თვეზე მეტი, სანამ ბანკიდან არ მომცივენ გირაოს. მოდი და გაუძელი ამდენ ხანს!?

შენმა, ბავრატონულად ახირებულმა წერილმა, ცოტახნობით კი მომიპირუნა გული. რომ, გაგხსენებია, მაგრამ შევლით იმანაც ვერ მიშველა. ნატასთან ხშირად დაედღივარ და აქ ყმაწვილებთან ღლამუცობით თავს ძალად ვაჯან, რომ მწუხარება შევიმსუბუქო ხოლმე, მაგრამ დიდი არა გამოიღის რა!—კიდევ კარგი, ესენიც რომ არ იყონ გავეცილებოდე სწორეთ.

არ ვიცი სად დავემალო ამ ავადმყოფობას... ამ სველას?.. შენი ნახვასაც მეშინია; შენც შენებურად მომიახებ: „ნეტაე შენ დარდი არა გაქვს! ახ და ახლა, ამგვარი დაგინება, ხომ სულ ბოლოს მომიღებდა. ზეგ რომ ხუთშაბათია ჩამოვალ, მაგრამ სად უნდა ჩამოხტეტი კი არ ვიცი?.. სასტუმროებში კრედიტი არა ჩაქვს და

ძვირფასო ძმაო და მეგობარო

ვ ა ნ ო !

გისამძიბრებ-დამარცხებას და იმავე დროს გილოცავ გამარჯვებასაც, რადგანაც მაგვარი დამარცხება—იფიქრებამარჯვება... სამწუხარო ის არის მხოლოდ, რომ უმეტესობა ძალმომრეობას ეთავყენება და ადვილათ შესადლებელია, რომ ბევრი სუსტი მეგობრები ჩამოვაშოროს, (მაგალითი ვგონებ კიდევ ნახე) და მოულოდნელი ღალატი გულს გატკენს.—მე კი პირადად ძალიან მიხარია შენი ამგვარი თავ გადასავალი: უფრო დაუცვირდები, უკეთ გაარჩევ ნამდვილსა და მოჩვენებულს; თორემ შენ დალოცვილი, აჩქარებთ თვითონ შენ შესვამ ხოლმე ბედლოვრ ზოგიერთებს, მავალითად ავიღოთ გინ „ლირის მეგობარი და თანამშრომელი“, ანუ ცეტრ-ბასილი ხ...გი, რომელსაც ძალიან უახლოვდებოდი ხოლმე, შენვე გამოგყავს საჯირითო მოედანზე და ბოლოს ვინდა, რომ ფეხდა ფეხ გამოედგე და განდობადო ცხენიდან უღირსი რა-ნღი!—რათ იჭირებე საქმეს? მაგრამ ნათქვამია: „წყალ-წოდებული ხავს ეკიდებოდაო“, ასე ძვირად ჩვენში საზოგადო მოღვაწე, რომ შენ ვინდა მატყუარებიც ნამდვილად მიიღოს. ახლა კი იმედი მაქვს გაფრთხილებები და სხვა რა გიქირს. მომავალი, ხომ თქვენი დასის იქნება. მე ევერ არა მაქვს. „იფერიისათვის“ რომ მივიმართავს, არ მომიწონს. მტრის ოჯახში მასპინძლობა შეუძლებელია.—დარწმუნებული ვარ, რამეს გიბრძოლებენ იქ.

„ობოზრენიაში“, ჰო, კიდევ და კიდევ რა გააწყობა. თუ მოახერხო, გამოძებნე სანდო პირი, რომ ბოლოს არ

კერძო სახლებში, ნაცნობებში, კი არავის ვუღიღებო! ზავებული რომ იყოს, როგორც აქებენ ბულვარში, სკამზე გაათევადა კაცი ღამეს, მაგრამ ახლა ზამთარია და გაცივების შემთხვევაში.. ღოხა, რომ იყოს მანდ, იმისთან ჩამოხტებოდა და იმისთან მოვიკუნჩხებოდა როგორმე. ის კეთილი გულის არის და შემობრალდება.. ღმერთი, რჯული, კოლაზე უფრო საშიში არ ვიყო, —და არაფერი წვაივებოდა. კნენია ტასის დიდ მარდობასა ესწორავ, რომ გამოხსენა და, თუმცა დიდი ბოდიშით კი, მაგრამ მანც ორი სიტყვა მომიძღვნა!.. ნიჭუნა და ელა დამიკოვნე.

შენი ძმა და ერთგულა და მოყვარული აკაკი.

ვადგეს და ვაზეთი ათხოვინე. მე იმედი მაქვს, რომ აქ ნება დართონ. დაპირებას არიან ჩემთან. მხოლოდ სანდო კი უნდა იყოს.—მე ძალიან აეთა ვარ, ასე რომ ტკივილები გულს მიუწუბუნებ ხოლმე. კარგი ექიმები მადგან თავზე და არ ვიცი თუ გაუძელი ღმერთმა ქენა, შეიძლება ერთი წლის შემდეგ ისევ ჩამოვიდე.—თქვენები ყველანი პატეისცემით მომიკითხე.—კნენია ტასოს ძმობის სიყვარულით ხელსკოცნის ვუმცხადებ...—ნატალიადა სიყვარულითა და პატეისცემით მოგვიკითხათ. ნუცას ანბავი არა ვიცი რა: როგორ არის შეილებით? გიგზავნი ამ პატარა ლექსს. ველიჩკომ დასწერა რუსულათ და მეც ვითომ გადავეთარგმნე. ჩაბაოს ხომ მაინც უყვარს კითხვა და რამდენიმე წამით თავს შეიქცევს. ნიკო დიასამიძეს ლავაშები გამოუგზავნა ჩემთვის, მაგრამ კიკო ჩოლოყაშვილის რძის საქმე დამართნოდა. ძალიან გაბრაზებულია ნიკო „ლირულზე მეგობარზე“. მისი ცოლი წაბოვიდა გუშინ, მანდღე საქმე უნდა გაარჩიონ და უთხარი ნიკოს სტენოგრაფიული ანგარიში ზისი საქმის თუ მანდ არ დაბეჭდონ, აქვე გამოგზავნოს. მე დავაბეჭდე და მაშინ გამოჩნდება მაგის ლირსტელობა.—ბევრი მინდა მოგწერო, მაგრამ ეს ოხერი გული რომ არ მიძღვეს ნებას. იყავე მშვილობით და შენებურად.

შენი ძმა და ერთგული აკაკი.

ვასო მომიკითხე მისის სახლობით. „იყვრია“ არ მომდის.

გ ა შ ი - ა რ შ კ

როგორც კინორიშანი.

აკაკი წერეთელი ცნობილია როგორც მოწიფი. როგორც პროზით-მთხრობელს მას არაინი იცნობს. არც სტილისა და არც კომპოზიციის მხრივ.

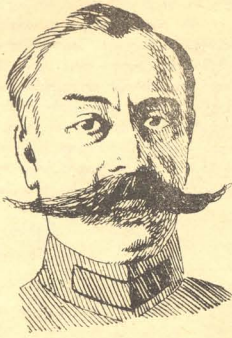
მრავალი მისი პროზაული ნაწერი დავიწყებასა მიცემული. ბავშვობაში წაგვიკითხავს და შემდეგ დავიწყებისათვის მივივითია. შემთხვევით თუ ავიღებთ ხელში, შემთხვევით თუ გადავფურცლავთ, შემთხვევით თუ გადავაყვებთ თვალს.

მეც ასეთი შემთხვევით მომიხდა მისი „ბავში-აჩუკს“ გადაკითხვა.

კითხვა დავათავე და გაცემული დავრჩი: პირდაპირ კლასიკური ნაწარმოებია. განსაკუთრებით ამბავის საოცარი ხვეულებით.

ღღეს რომელიმე ნაწარმოების ხვეულებს კინოს ხაზებით ვხომავთ. თუ ამ ხაზებით გავხომავთ „ბავში-აჩუკს“, მივიღებთ იდეალური კინორიშანს.

შეგჩერდები ზოგიერთ ადგილებზე. კინორიშანი უმეტეს წილ გაკვირვებით იწყება. აკაკიმ იცის ეს საიდუმლო და ამბავს გაკვირვებით იწყებს.

აზნ. კამენევი.
წითელ არმიის შტაბის უფროსი.

დიდი ციხე-დარბაზი არაგვის პირას ზაღ ერისთავის, ძველბურთი მუსაიფი თავდსა და მის ცოლს შორის, ცოლი გადასცემს ქმარს სიზმარს, რომელიც კირილე მღვდელს ესიზმრა. ქმარი მოიხიზმბს მღვდელს. მღვდელი მოუხარობს სიზმარს:

ალავერდის მონასტრის გველუშაში შემოხვეოდა. ხალხს იღუპებოდა. სამმა გმირმა გადაწყვიტა მისი და-ლახებრა. მოდის თეთრ-ცხენოსანი მხედარი და გველუშასს ჰკლავს.

ამბავი თავდება. იწყება საშინელი წვიმა. მეორე დღეს გველუშაშივე მოვარა აღდებულნი და ნაპირებგადალახული არაგვი, ხალხში გამოცნობის ფეკრი იღვლება: „მართლა გველუშაშივეთ არ მოაკლანება ეს არაგვი?...“

გაოცებას ემატება გაოცება. ვიღაც მოხდენილი ჭაბუკი მოაპობს არაგვს. გივი თუა—ფეკრობენ. ცენნი დილუტება. ვაგი ვადარჩება. ზაღს უფერის გაბედულობა და ვაეკაცობა. „აფხაზურა“ დაიღუბა. „არაბულა“ აჩუქა.

ვინ არის უცნობი? ქახეთიდან გამოგზავნილი იმერი. თავიდი ბიძინა თოხნის ზაღს დასმარებას სპარსების წინააღმდეგ ამხედრებისათვის.

ზაღს ჰკომანდობს. მოვლენ ქსნის ერისთავები—„შეთქმულდები“. ინასკება ძარღვი ამხედრებისა. მღვდელი მათ სიზმარში ნახულ მხედრებდა იღებს.

უცნობის სახელი არ ვიცით, გვინდა ვიცოდეთ. აკაკის უეცრად სხვა კუთხეში გადაყვევართ.

საწერეთლო. ბაქარა ბაკრაძე: კაცი და-წინააღმებულნი. ჰუავს ერთი ვაგი და ორი ქალი (ტყუებები). ჰუავს მმა კიკო: კაცი შურიანი და ბოროტი. სახადი მოი-ტანა შორიდან. ბაქარა და მისი ცოლი სენმა წაილო, ვაგი მათი კიკომ ნებაზე მიუშვა. ქალები გადასას ღვიმის მონასტრში. მაგრამ ვაგი სახელგნობნის მინცი.

წერეთლის ქორი ხის წვერზე ჩამოეკიდა. უნდა აუშ-ვან. ასულა ხეზე შეიძლება, ბაგრამ შტო კაცს ვერ დაი-კავებს. გამოჩნდება ბაქარას ვაგი. შეჩერდება. ვადმოი-ღებს თოქს. იღებს ნიშნში, ცხერის. ქორი შეფერთქილ-

დება. ცხერის მეორედ. ქორი ჩამოეშვება და აფორინდება დაედეგენიან. დაიქვრენ.

წერეთელი ბაქარას ვაქს თოქს აჩუქებს ოქროთი შემოსალტულს.

ამით შემთხვევა არ თავდება.

სარკელიდან თავადის ასული უტქერს ვაქს. მოხიბ-ლულია. სიყვარულის გამვლანება, შედიცვა. მაგრამ ქა-ლის: „მიჩვენე საქელის საგმირინი“,—და ვაგი კახეთს წავა ბიძინასთან ქელის გულის მოსაგებად.

ეხლა ჩვენ ვიცით ვინაობა იმ ყმაწვილის, რომელმაც ზაღ ერისთავს თავად ბიძინასაგან ფირმანი მიუტანა.

ასეთი ხელოვნებით არის დაწყებული სიუჟეტი. დაწყება უთუოდ არტისტული.

თან უარდესად კინემატოგრაფული. მაგრამ კინორომანს ფართო არე სჭირდება.

ის ეს არეც.

კახეთის მეფე თეიმურაზ პირველი. ოდნავ გავი-თოვებული რუსთაველიან შეჯიბრებაში შაჰ-აბაზი სწერს მის მეუქართი საცე წეროსი: რად ემზრობა ჩრდილოეთსო. ყოყმანი. სძლევს სარწმუნოება. თეიმურაზ და მისი დარ-ბაისელნი ჩრდილოეთს ირჩევენ. შაჰ-აბაზი ცეცხლ-თა და მახელითი ანადღურებს კახეთს. შედეგ: გადაგვიარება წარ-ჩინებულთა და ვაეკურება გლეხობიგა.

სხვათარიბა თავადი ბიძინა. იგი არ ემორჩილება სპარსებს. მაგრამ საწადელს რომ მიაღწიოს, „გარეგან“ გადავა სპარსელების მხარეზე. ემორჩილება და ემსახუ-რება ალი-ყული-ხანს.

ინადებიან მემამბოხეთა გუნდები. ბიძინა იღვალა ემთავრება გუნდებს.

თა საერთო არე.

თი ვისთან არის ბაქარის ვაგი.

შვიდადმოგ ნამდილი კინოპიზოღებიც.

ყვენის ტახტზე ამბანების დღეობაა.

იმართება ჭიდაობა. ქართველმა კოზმანიშვილმა დასკა სახელგანთქმული მოვიდავე სპარსი. ეხლა უბძანე-ბენ გოლიანი აბღუშაილს დაეკიდოს ქართველ მოქი-დავეს. ვერავინ პედავეს შეზამს. უეცრად გამოვარდება ბაქარის ვაგი. წრე ირკალება. გაეკანება შერდღულივით. შეუფარდება ფეხებში. დასცეს გოლიათს. აბღუშაილ დაიკურება ვაეკაციის შეუროცებით.

იმართება ჯირითა. შემდეგ ყაბახობა.

ყაბახად ოქროს თასია დასმული მაღალ ქაღარის წვერიზე.

ვერავნ შეარხია ნიშანი. უეცრად გამოიქრება ბაქა-რას ვაგი. სტყორცნის ჯირითს. ჰკრავს შუაგულში და შეაგ-ღებს მაღლა. თასი მოქპირს ბზილბზილით. ცხენს ბის ბირში მიავლდებს. შეაკენებს უქანა ფეხებზე და პავრ ში მოავლდებს თასს ხელს. შეძლავა ვაემაოთება ქენებით ქართველ დიდებულებისაკენ. ვითომ ზრდილორისამებრ აპი-რებს ვადამბოტობას. მაგრამ ვაეაფული ცხენი ხელს უშლის. მანინ ცხენდაცხენ გაუშვერს თასს ერთს დიდებულს, მო-ლალატე მაყაშვილს, შეძახილით: ღმერთმა ნუ მოვიშა-ლოს ვაეარჯევება ბატონ მაყაშვილსო! მაყაშვილი წამო-იწყებს და მასი თავი ვადაკეთილი მიწაზე კოტრილილს. მხედარი ვარბობს.

ყვირიან. ბაში-აჩუქ! ბაში-აჩუქ!
კუნთების დაქიმება საზღვარზეა მისული.

კონსტანტინე
ჩხეიძის
გამოცემის
გრაფიკული
სამსახური

აბ. შ. ელიავა. კავკ. წით. დროშ. არმიის სამხ.-რევივლ. საბჭოს წევრი, საქ. სახ. კომ. საბჭოს თავმჯდომარე.

აქ აქაი შესვენებას იძლევა. მაგრამ შესვენებაში შეჰყავს სხვა ხაზი იმერეთში ქართლის მეფეა სტუმრად (ვებტანგი). აბაშიძეებმა მიართვეს მას ათი ახ. ლგაზრდა ქალიშვილი: ყვენისათვის დაგვირდება საჩუქრად. წერეთლებს ემზრებდათ. ცოც ბაქრაძე აქაც თავს წამოჰყოფს, მისი რჩევით ვახტანგ მეფეს მიართვევენ ბაში-აჩუკის ღებს საჩუქრად. საჩუქრისთვის საჩუქარი: დიდძალი ყმა და მამული ზემო ქართლში.

მიჰყავთ ქალები. მეფის ბარგს თავს დავსხმინად და ქალებს ანთავისუფლებენ.

ბაში-აჩუკი: ამბობენ. ამბავის ხერხემალი იკლავება სხვანაირად. უნდათ ბაში-აჩუკის დაქერა. მრავალი ოქროა გადაღებული.

ტერტერას ჭკრივს თიმ-სალმაქოს ოქრო უყვარს. ეწვევა ნათლიდეს თევდორაანთ მელანოს. იცის: ექ დადის ბაში-აჩუკ არ მიღის, სანამ წვივა. შემდეგ დაიძინებს: ვითომ საძინებელი მიიღო. შემოდის ღამით ბაში-აჩუკი, გადასცემს მელანოს ყველაფერს. თიმსალმაქოს ყველაფერი ესმის.

ტერტერას ჭკრივი მიდის ალი-ყული-ხანთან. ვადსაცემს: ამა და ამ ღამეს ბაში-აჩუკი იქნება თევდორაანთ მელანოსთან. ალი-ყული-ხან მოიხიბოს აბდუშაჰალს. უბრძანებს შეიპყროს ბაში-აჩუკი.

აბდუშაჰალ ნაფლიანობს: როგორ დაცემს თავს ქურდულად ვაეცას?! მიდის მელანოსთან. გოცდება მელანოს სიმამრით და სიმტკიცით. იღვიძებს მასზე რაან-

დული გრძნობა. გააფრთხილენ ბაში-აჩუკი: ეუბნება. მე-ღანი გოცებულია.

დანიშნულ დროს აბდუშაჰალ თავსდაცხმის მეღანოს სახლს, მაგრამ გაფრთხილებული ბაში-აჩუკი იქ არ აღმოჩნდება. იმავე ღამეს ტერტერას ჭკრივის სახლს გადაბუგავენ.

აბდუშაჰალის „ველად გაქრა“. აქ აქაცის შეაქვს რომანტიული ხაზი ფანტასტიკური ელვარებით. კინოსთვის ეს ხაზი უღამაზესია.

აბდუშაჰალ ტყის პირას. შეხვდება შველს. ისერის ისარს. დასტრის, შველი გარბის, მიდის ღამეს. ქალთან. ქალი ისარს მოაძრობს. განბანს. აბდუშაჰალს მონადირე ქალმწიფით ჰგონია. უახლოვდება. ქალს გული წაუყვავა. ვაეი აიყვანს ხელში მთრთოლვარეს. შველი წინ მიდის. ვაეი მის კავლს მიჰყვება. მივლენ შუამთის მონასტრის გალაკენებს. კარი დაკეტულია. დაასვენებს ქალს. გაღივანს შემოუარს. მოდის უკან: აღარც ქალი, აღარც შველი. სიყვარული და ნაღველი.

გატაცება და საოცრება. ამავე დროს სხვაგან იმართება.

ტერტერას ჭკრივი შურს იძიებს. იგი დასმენს: მე-ამოხენი შუამთის მონასტერში იმალებიანო. ბრძანება: გადაბუგონ მონასტერი. ასეც მოიქცევიან. ჯარის უფროსს მოხიბლავს ერთი ღამეში ქალი. გადაარჩენს: ხანს უნდა მოუქვნიან შენი თავიო. ქალი ფიქრებს იკრებს. სიკვდილს გადამარჩინე—მე ჯადოს მოვცემო: ეუბნება ქალი. რა ჯადო? აი ეს ხატი. უფროსი იცვობს. არ გჯერა? მაშ გულზე დაიკიდენ და მე ხმალს დაგვარებ, კანსაც არ გაგიჭრიო: ეუბნება ქალი. უფროსი ყოყმანობს. მაშ მე დამ-

ანბ. მისანიკოვი. კავ. წით. დროშ. არმიის სამხ.-რევოლ. საბჭოს წევრი.

კარ: ეუბნება ქალი. უფროსი ამართავს ხმალს. მოუქნევს. ხმალი ჰაერში გაუჩერდება: დაატყვევებს სილამაზე. აკი გითხარი, ჯადოა-თქო: ეუბნება ქალი. უფროსს გაიტაცებს ჯადოს სურვილი. ეხლა მოუქნევს და ქალი ორად გაიჭრება.

აქ კუნთების დაქიმვა საზღვარს სცილდება:

აკიცი მამართავს სიყვარულის სიღბილეს...

კუნთები წყდება. მათ შენდება უნდა.

ეს ამბავი ყველას უხარია.

არ უხარია მხოლოდ აბდუშაჰილს. გავარდება. ნახულობს ორად განკვეთილს ქალს. ცნობილობს: იცია, რომელმაც ტყის პირას დაატყვევა. ტირილი. ვაება. მიწას მიბარება. უკანასკნელი სედა.

ხშირად ბტარებს აბდუშაჰილს ღამეს ძვირფას სიმატრისთან.

აქ აკაიის შეატქვს კიდევ ერთი ულოდნელობა, რომელიც კიდევ უფრო რომანტიულია და კიდევ უფრო კინემატოგრაფიული.

ერთხელ საღამოს აბდუშაჰილს თავს დაადგება მისი საყვარელი ქალი. შიში. გოცება. კანკალი. ქალი უეკრად სიტკბილედ აქცევს: შიშს, გოცებას, კანკალს. მოკლული და აღმოჩნდება ტყუპის მსგავსი. გადარჩა მონასტრის აკლების დროს. სიხარული. აღტაცება. სიყვარული: უზომო, ნაპირებგადღაერული. ფიცი.

მაგრამ აკაიის ფანტაზია აქ არ ჩერდება.

შეთქმულთა ჯგუფი. ღამით მიღის მათთან მელანოქსი მიაქვს ვახშამი. შემოუსხდებიან. ხნაური. წამოვარდნიან. შემოღის პირიზისა (აბდუშაჰილის საყვარელი). გაუხარდებათ.

ტყვე მოვიყვანეთ: ეუბნება ქალი. გავარდება გარეთ და შემოპყავს აბდუშაჰილს, უკანასკნელი დაიძახებს: ბაში-აჩუკ!

ღიბს აბდუშაჰილს ეს ბაში-აჩუკია და მე ამისი და: ეტყვის ქალი. სიჩუმე და გოცება.

აბდუშაჰილ: გემცხედი მტერს, შეგხვდი მეგობარს.

ბაში-აჩუკ: შენ სტუმარი, ჩვენ მასპინძელი.

შემდეგ: კიდევ სიხარული და ერთმანეთის ვანდობა. აბდუშაჰილის ვინაობა.

ბაში-აჩუკი ურჩევს აბდუშაჰილს რომ მან მისი ფანჯარი წაიღოს: ბაში-აჩუკის მოკვლის ნიშნად ვითომ. კიდევ ძაღფიცულობა და ვანდობა.

მელანო წასვლას რო დააპირებს, მხოლოდ მასინ ამხელს: გამცილებელი სხვა საჭირო აღარ არის, ეხლა ჩემი ძმა წამიყვანს... აბდუშაჰილ მელანოს ძმა ყოფილა. კიდევ ულოდნელობა და გოცება.

როგორც კინოში ყოველთვის:

აქაც ეს ყველაფერი უკვე მომხდარია, როცა ბაში-აჩუკი ბრუნდება ქართლიდან.

შემდეგ მოთხრობილია აჯანყება. გამარჯვება. რისხვა შაჰაბაზის. წამება გმირების. ბაში-აჩუკის დაქორწინლება და სხვა.

აქ ვთავებ.

ბაში-აჩუკი კინორომანი შესანიშნავი. არ არის არც ერთი ცდენტი, კინოს მახასიათებელი, რომელიც არ იყოს აქ უხვად მოცემული: გმირობა, სიყვარული, საოკრება, ამბავთა ერთი მეორეში პარალელური შეტრა, ბუნება, შეთქმულება, ძაღფიცულობა, ხალხის ვარამი, ინტრიგის საოცარი ხლართი, დინამიურობა თანდათან, მაგრამ შესვენებისათვის არა პირდაპირი, არამედ მიკიბულ მოკბული, და არ ვიცი კიდევ სხვა რა.

ცხადია, თვითონ შინაარსი თხრობისა თანადროულობას ვერ შეეფარდება იდეოლოგიურად. მაგრამ უნდა გვახსოვდეს, რომ ბაში-აჩუკი ისტორიული მოთხრობაა.

აქვე მინდა აღვნიშნო შემდეგი:

ფანტაზიისმხრით ამ მოთხრობას ქართული ტერატურაში არა ჰყავს ტოლი. მე მაქვს მხედველობაში სხვადასხვა ხილვის ტეხილები. შემოქმედება აქ უფროა. მე გგონია, ბევრს უტყობ ვანთქმულ ნაწარმოებსაც გაუტოლდება იგი ამ მხრით.

ამ ნაწარმოებთ აკაიი წერეთელი ერთი ორად იზრდება.

რასაკირველია, სტილი წერისა და ხორცი სიტყვისა ილ. ჰაქვეთქვს უფრო უკეთესი აქვს. მაგრამ ილიას ფანტაზია აკლია. ასეთი ფანტაზია რომ ილიას ჰქონოდა, მისი ნაწერი უთუოდ მსოფლიო ფასეულობის იქნებოდა.

შეჩივება

დღეს შემოდგომის მახარებს ფერი,
გახუნებული ზეცა და ველი.
თვალებით მინდვრებს მოვეფერები
და მინდა ნახად გადუსვა ხელი.

მე თქვენთან ყოფნა მათეინიერებს
ფართეხმიანო, დილო კანდრებო!
თქვენს ახლო გული მაინც იმღერებს,
თქვენს ახლო მინდა დაბინადრება.

ღმერთო, რა რიგად მოგიწყენიათ!
დაუკორძია დროს თქვენი ტანიც...
მაგრამ ბედნიერს ხშირად მსმენია
თქვენ გადაგრეხილ შტოების ხმანი.

რაც იყო აღარ განმეორდება!..
თქვენ მძიმე ჩრდილებს ველარ შევხედავ...
გულში ცრემლები ხარბად გროვდება,
და ალერებას წარსულზე ვბედავ.

მე შეეურიგდი გარდუვალ ნებას;
მოგესალმებით ფოთლებო მკვდარო!
თქვენი მშობელი შტოები ხშება,
თქვენი პოეტიც დახრული არი.

მიუვარდა მზერა, როდესაც ელვა
და გრივალები თქვენ გუმბათს ხვედენ;
როს იღუმალი ჩემ გულს ღელვანი
მეფური ხმებით ტკბილად ანგრევედენ.

ო, მეგობრებო წარსულ დროების,
ფოთლები მკვდარი გადამაყარეთ.
მოგონებები მოდგენ ხროებათ
და თქვენ წინ თავი ჩუმათ დაეხარე.

და ზამთარს ველი მე გაბედულად;
შფოთავენ მწარედ დიდი ხეები...
მე თქვენ გშორდებით უსაყვილფროთ
ჩემ გაზაფხულის ოქროს დღეებო!

კოლაუ ნადირაძე.

ტფილისი, 1925 წ.
20 იანვარი.

კოლაცხია
ჩილ. შედოსანი
ქრეაუნა

კოლ ვერლენის ლექსები

თარგმანები ვალერიან გაფრინდაშვილის.

კალწულაგის სიმღერა

(წიგნიდან: „სატურნალიები“).

კოლ ვერლენი.

განთიადის ვარსკვლავს

წიგნიდან: „კარგი სიმღერა“

სანამ გაქრები ვარსკვლავო დილის
დილის სანათლეში მშვენიერებით

— ყანა ჯეჯილის

უკვე ხმაურობს ნახში მწყერებით.—

სულ ერთი წუთით შეხედე მგოსანს,
მისი თვალები ააბრწყინვალე!

— ჯერ არ სხივოსანს

ზეციას გააპობს ტოროლა მალე.—

იჩქარე, რადგან შენი სანთელი
ჩქარა ჩაქრება ცის კამარაში.

— კორიანტული

ისმის ბალახის მწვენივ არეში.—

მიხედი რით არის გული დამწყვარი,
ამოიკითხე ნამალი ფიქრის.

— კანკალებს ცვარი,

დილის ნიავე მოქირს და მიქირს.

უთხარი სატრცოს გულის ნადები
იქ, სადაც იგი არის სიზმარში.

ნუ გვიანდება,

მზე ამოვიდა სხივების მარშით!

ვართ ლურჯთვალა, როგორც ია.
უცოდველი ვართ გრძნობაში.
შთაგონებამ ჩვენ დაგვტია
სულ პატარა მოთხრობაში.

ჩვენ მიედევრათ ჩახვეულნი.
უღარდელი ვართ წყვილები.
მშვიდად ფუთქენ ჩვენი გულნი,
შორს არიან ყმაწვილები.

ჩვენსავეთ ვინ ინავარდებს!
ემზიარულობთ დღე ცისმარი.
ვიქვით პეპლებს, ვკრეფავთ ვარდებს.
შორს ბნელითი და სისმარი!

ჩვენ ჭილოდის ქუდს ვატარებთ.
მზე ვერ დაგვწვავს ახლა მკვეთრი.
თეთრ სამოსში ვინეტარებთ.
ვინ იქნება უფრო თეთრი?

გვიმღერიან მაცდურ ჰანგებს
დონ-ჟუანი და ჭობლაზი.
სიტყვებს, თვალეას, ვით ხაფანგებს,
გვიდამას თვითონ ლოველასი.

ამაო მათი ქვევა,
აშკიობა და ტრიალი.
ჩვენი დასი გაექცევა
მათ კაბების მწველ შრიალით.

ჩვენ ვაბრაზებთ მათ ოცნებას.
ვერ ითმენენ ის ოხრები
ჩვენ ზიზლსა და ჯადოსნებას,
ეხედებით ისე, როგორც მტრები.

მაგრამ ხშირად ტოკავს გული:
გვეშინია, რომ ავარებს
დაუძლეველ სიყვარულით
ტროიბის ღმერთი შეგვაყვარებს.

წიგნიდან: „სუსიტჰო კოვანსეი“

ტოტის სიმაღლიდან ბუღბუღი იცქირებ-
და მდინარეში და იმას ჰგონია, რომ შიგ
ჩავარდა. ის მუხის მწვერვალზე და მა-
ინც ეშინია დახრობის.

ს ი რ ა ნ ო დ ე ბ რ ტ ე რ ა კ .

ხეების ჩრდილი ჩაიძირა, ისე ვით გლოვა,
ბნელ მდინარეში.
ნამდვილ ტოტეში დიკენესებს გვრიტების გროვა
სიმწუხარეში.
მგზავრო! მკრთალი ხარ და მკრთალაა შენივე მზავები
ირგვლივ ბუნება!
შენ ფოთლებიდან იმედები დაკტარის თავზე,
და მოდუნება!

სანტიმანსალური დიპლომატი

მილია დე-ლილ ადანის გარდასვალაგან

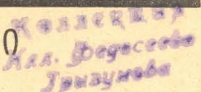
წიგნიდან: „სიბრძნე“

ბალი სავსეა მკენარ ფოთლებს ცვითელ მარაგით. ორი აზრდილი პარკს ეწვია ზემ ლაპარაკით. უსიკრებლოა მათი ცქერა—ბაგენი—მგედარი. მათი ჩურჩული ისმის, როგორც შორი ავდარი. სად ხეივანი ფოთლებიდან ჩანს გაძარცვული, მკრთალ აზრდილებმა მოიგონეს თავის წარსული. „თუ გახსოვს წ.ტი, ერთმანეთი ჩვენ რო გვიყვარდა? — დიდი ხანია იმ სიყვარულს დაეშვა ფარდა.— ეგ შენი გული მოქანცული თუ ფეთქავს ჩქარა, როცა უეცრად გაიგონებ ჩემს სახელს? არა. შენ ჩემი სული ტკბილ სიზმარში თუ გეზანანება? — ო, მე არ ვიცი, და არ მახსოვს, ანუ მენანება! ნუ თუ არ გახსოვს ნეტარება და ჩვენი ფიცი? ნუ თუ არ გახსოვს ვენებელი კონცა? არ ვიცი. როგორც იმედს ცახტ იყო მზე აისოვლი. ახლა სამყარო ბნელ წყვედილით არის მოკული. ისმოდა პარკში მუსაიფი გულდამსურავი. ლანდებს უსმენდა შუალამე—მათი მზვერავი.

შენც მიგვატოვე, ისე, როგორც მზე ჩადის ზღვაში, მზე. დანრდილული პურპურების ალფირი ფარდით, რომ მოეწყინა მარტობა დიდებულ წვაში, უტყვი სამყარო და ლანდების მწუხარე დარდი. დას! შენ წადი უშიშარი, კმუნეთი ნახარდი, და შენ იციდი, რომ ნახავდი სამშობლოს ცაში. წმინდა გულისთვის იქ ზეიმის იშლება ვარდი, იქ სიყვარული უპასუხებს სიყვარულს ზრდაში. შენს მოგონებას ჩვენ ვინახავთ. ჩვენ გვიანდებით ამ ბნელ მიწაზე. აღარ მოსწონს კოცონი მზისა, და ფთორდებიან ოცნებათა უქმი ლანდები. ვილიე-დე-ლილ ადანი! ჩვენ გვეწყურია დღე შეხვედრისა! როცა ნათელი მარადისი წალკავს წყვედილს, დაუეწყურაო! ჩვენ გიმღერებთ ოსანანს დიად!

ბ ი რ გ ი ვ ე რ ე თ ე ლ ი

მოგონება

12 იანვარს, ძველი სტილით, სურულდება 25 წელიწადი რაც გარდაცვალა გიორგი წერეთელი საქართველოს დედა ქალაქს ტფილისში და დაკრძალეს დიდუბეში.

გ. წერეთელმა მთელი თავისი სიცოცხლე გაატარა სალიტერატურო-სამწერლო მუშაობაში და თითქმის ქალმით ხელში მოკვდა. 1900 წელს ბურების საკითხი მეტრატ გამოწვევებული იყო და მან, სწორედ სიკვდილის რამდენიმე დღის წინეთ, ტრანსვალიას რუკით ხელში დაწერა მათზე დიდი თანაგრძნობით სავსე წერილი. მისი თხზულებების აკადემიური გამოცემა აქამდის, დროს შეუწყობლობის გამო, არ არის გამოცემული და მხოლოდ ზოგიერთ ბელეტრისტულ თხზულებებს ბედმა გაუღიმა—დაიბეჭდა.

მისი მრავალ მხრივი მუშაობა, როგორც ისტორიკოსისა, არქეოლოგისა და სხვა ურცხვ—კითხვებზე დაწერილი მასალები აქამდის არ არი დაბეჭდილი და საზოგადოებისაგან თითქმის მივიწყებულია: ამ ბოლო დროს, როდესაც „კინო“ დაანახვა მისი რომანი „პირველი ნახიჯი“ (სამი სიცოცხლე) საზოგადოებას, მხოლოდ მაშინ გიორგი წერეთლის დფასებას შეუდგენ.

მე მინდა შევეხო ორ ინციდენტს ვისი მუშაობისას „ეკლავი“.

სანამ ამაზე ვიტყვი ორიოდ სიტყვას—უნდა დაეუბრუნდე მის რუსეთიდან ჩამოსვლის დროის ხანას.

1865 წელს ორიოდ პირმა, როგორც იყენენ: ნ.ლოლობერიძე, ისტორიკოსი და. ზაქარეი, ვახტ. თულაშვილი და სტეფანე მელიქიშვილი, რომელმაც სტამბა გამართა, დააპირეს პირველი გაზეთის გამოცემა „დროების“ და რედაქტორად ჩააყენეს 24 წლის ყმაწვილი კაცი—გ. წერეთელი.

იგი 1865 წლიდან თავგანწირულათ მუშაობდა გაზეთზე. გარდა გაზ. „დროებისა“ მან დაარსა სასოფლო გაზეთი. მაგრამ აუტანელ შრომით შეწუხებულმა 1869 წ. დამლეც მან გადასცა გაზ. „დროება“ ახლად რუსეთიდან ჩამოსულს სერგეი მესხს და სასოფლო გაზეთი—პეტროვ უშიკაშვილს, გიორგი წერეთელი მაინც არ იშლიდა ლიტერატურაზე თავდადებით მუშაობას და 1871 წ. დაიწყო ყურნალი „კრებულის“ გამოცემა, რომელშიაც გიორგისთან ერთად დიდ მონაწილეობას იღებდა ნიკო ნიკოლძე.

ეცრობასთან დაახლოვებით გაცნობის სურვილმა, დაახლოვებით მის შესწავლამ გაიტაცა გ. წერეთელი სამღვდარი ვარტ. მან დაარსა „კრებული“ კირ. ლორთქიფანიძეს, დააგირავა თავისი მამული და მოჰკვა ევროპის სხვა და სხვა ქალაქებში მოგზაურობისა. მაგრამ დიდხანს არ გაჰყვებოდა ცოლშვილით საცხოვრებლათ წალენჯიხე ფული. სახარის საწოწველათ ქალაქ ფრანკფურტში ატარებდა გასაყიდად წიგნებს და აქრცელდებდა ახლათ დაარსებულ ნახატებიან გაზეთს über land und meer და თითო ხელის-მომწერზე აძლევენ თითო მარკას (45 კ.).

გიორგი წერეთელი საზღვარგარეთიდან რომ ჩამოვიდა 1877 წელს ტფილისში, გატაცებული იყო საეკლესიო გაზეთის დაარსებით, მაგრამ ვერას გზით ვერ ახერხებდა. ნების არ აძლევენ. მაშინ, 1886—1889 წლებში დიიწყო თანამშრომლობა გაზ. „ივერიაში“. მას დაპაპრდენ სტრიქონობით გონიორას, იგი თემცა ხშირათ აწვილდა მასალას დასაბეჭდათ, მაგრამ უხალისით, აღმუცრათ უყურებდენ მის ნაწერებს და ეს თურმე საშინლით მოქმედობდა მასზე. ამას რომ დაეფიქრათ მატრიალური შევიწროება, რასაკვირველია, უნდა სულთი დაეცემულიყო. სწორით ამ დროს ტფილისის გუბერნატორმა, იოლოვსკიმ,

შეაქლია თავის კანცელარიაში მყოფდრო ადგილი და ჯამა-
გირითაც უხუხუნავად იქნებოდა, მაგრამ გიორგიმ, ცივი
უარი გაუხუხუნა.

1891 წელს იგი აწვიდა მასალას საყმაწვილო ყურ-
ნალ „ჯეჯელის“ („ჩვენი ძველი გმირები“, „ღვთისწყალობა-
ბა“ და სხვა) და რადგან შეუძლებელი გახდა სხვა გზით
გაზეთის ნებართვის გამოტანა, მაშინ „ჯეჯელის“ და-
მატებით ვითხოვეთ კვირეული გაზ. „კვალი“

1893 წელს იწყო გამოსვლა „კვალით“. არც ამას
შეუძლო დაემკათედლებინა გიორგი წერეთელი. პრორა-
მა შეეკვირა, შესულდული იყო. ქარიზია, პოლიტიკუ-
რი მიმოხილვა, კორესპონდენციები უხუხოთიდან აკრძალუ-
ლი იყო ამასთანავე ცენზურის კომიტეტის თავმჯდომარემ
არ იცოდა ქართული ენა. ჩვენ ცენზორს, რაფიელ ერის-
თავს არ ვაწუხებდით, რადგან ავადმყოფი იყო და ისიც
მაღლ დიფთიზის; ჩვენები თავს არ იტყვდნენ ცენზურობი-
სათვის, რადგან ამბობდნენ: არ გვიინდა ვიცოთოთ ენის
ჯალათობა და მათთა ჩვენი ბედ-იღბალი ჩაივარა კო-
მიტეტის თანაშემწის, ქიშიშიშვიის ხელში, რადგან მართო
მან იცოდა ქართული.

მან აითვალისწინა გიორგი წერეთელი, მის ნაწერე-
ბის შესახებ დიდ სასტიკობას იჩენდა და როგორც ის
ავგონებდა თავის უფროსს, ისე ვაკაყავდა ნაწერები.

პირველი ინციდენტი გიორგი წერეთლის გულის
მოსაკლავი შემდეგი იყო: შეწუხებულთ პროკრამის ვიწრო
ფარგელში მუშაობით იგი მაინც არ კარგავდა ენერჯიას
და ბძოლით ვაკაყავდა თავის ნაწერებს. ეტყობა მობეზრ-
და და დუღავთოვლი თანამშრომელი ტ კომიტეტის თავ-
მჯდომარემ მიიღო მოწყალეობა და მირჩია პროკრამის გასა-
ფართოებლათ ქალაქი შემერთანა და მეთხოვნა პოლიტი-
კურ მიმოხილვას, ქრანკის ნება მოუკათა, მაგალიათად
ქიდივე, როგორც ჰქონდა კვირეულ გაზეთს „ნივა“ს.
სთავიდან გავაზენეს რუსეთში და ამის პასუხს გულის-
ფანქვალით მოველოდებოდით.

ეს სანატრული დღეც დადგა. დამიბარეს კომიტეტში
ნების გამოსაცხადებლათ. გიორგი შემოხვეულთ თავის
ახალგაზრდა თანამშრომლებით (გ. დიასამიძე, კ. დოდაშვი-
ლი, გრ. აბაშიძე, ი. ფანცხავა და სხვებით) უტყდიდნენ ჩემს
დამბრუნებას.

ბ ი ო რ გ ი წ ე რ ა თ ე ლ ი

გიორგი წერეთელმა ჯერ სამშობლოში, შემდეგ რუ-
სეთსა და ეროსში მიიღო განათლება და ღირსეულა-
დაც მოახმარა იგი თავის ხალხს. გიორგის განათლება
როდი იყო შესულდული რომელიმე სპეციალობით. იგი
იყო ფართო განათლებს კაცი თანამედ მისი დროის
მოთხოვნილებითა და მართლაც ეს ფართო განათლების
დალი ასეთი მის მრავალმხრივ მოღვაწეობას. იგი იყო
ჟურნალისტი, ისტორიკოსი, არქეოლოგიც, ბელეტრის-
ტიკშინი „უჯრელი“ იმან შემოიღო და პრაქტიკული მო-
ღვაწეც. იგი, არა თუ თვითონ გულმოდგინედ და დაუს-
ვენებლად შრომობდა, არამედ მუდამ იმის ცდაში იყო,
რომ ახალგაზრდობაც ჩაება შრომის უღელში, წყაბათსიყ-
ბა, სითამანე მიეცა მისთვის მოღვაწეობის ასპარეზზე

მე კრძალვით შევალე კარი კომიტეტში. მძიმე
ვის დაკვირვით მიუფლობელი თავმჯდომარის. მან მითხრა:
„ჩემი დანახრები ნება-თვა მოვიყიდათ ისეთი, როგორც
ქალაქი გავგზავნეთ, ახლა თქვენზეა დამოკიდებული
რომ კარვით წაიყვანოთ საქმე. იშოვეთ უფრო სანდო
თანამშრომლები, საიმიერ პირები და არა იმისთანები,
როგორც არის გიორგი წერეთელი. იმისთანებს სუ მთლშვებით
თანამშრომლათ“.

მწარე ღიმილს შევიცა, თავი დაუყოლო და გამო-
ვედი. მომესმა სიცილ-ხარხარი, თორემ მაშინ შეიტყო
თავმჯდომარემ, თუ ვინ იყო გ. წერეთელი.

რედუქტიაში რომ დაებრუნდი, ყველანი ისეც ისე
მელოდნენ. მუშებარ სახით შევდი-პროკრამის ვაფარ-
თობის ნება კი მომცეს, ვეთხოვარი მე,—მაგრამ ძველი
პირობა დამიძეს—გიორგი წერეთელი არ მიიწვიით თანა-
მშრომლობათა.

ამაზე ყველამ სიცილი ასტება. 1896 წელს გიორგიმ
შეიტანა თავისი ახალი რომანი სახელად „გულქანი“ ცენ-
ზურის კომიტეტში ნების ასაღებათ. უნდოდა „კვალის“
ხელისმიწერლებ:სათვის საწეჭად დაერეგბინა. „გულ-
ქანის“ ორი ნაწილი წარადგინა, მესამე დამთავრებული
არა ჰქონდა. კომიტეტმა ქიშიშიშვიის ჩაგონებით „გულ-
ქანი“ არ გაუშვა. ვერას გზით ვერ ვუშველოთ.

ამ ამბავმა გ. წერეთელი ისე შეაწუხა, რომ „გულ-
ქანის“ დამთავრების ხალისი აღარა ჰქონდა და შოლოდ
პატარა-პატარა ესკიზებს ათავსებდა „კვალი“.

გვიდა მას აქეთ სამი წელიწადი, 1899 წელს, რო-
დესაც ქართულ ცენზორად გვეანდა ახალგაზრდა ყმაწვი-
ლი გ. ურუშელი, მაშინ უხუხუნად დადებრუნდი „გულქანს“
და ახალი სათაურით „პირამზე“ დავიწყეთ მოთავსება
„კვალი“ში. დაიბეჭდა თერთმეტი ფელეტონი. მეთორმეტე
ფელეტონის დაბეჭდვის დროს, ახალგაზრდა ცენზორი,
გა ტაკებული მშვიდობი აწერილობით ქალების აღზრდისა
„ზვედენიაში“, მოკვეა სიცილს. ამ დროს მიაქცია ყურად-
ღება „გულქანის“ ჯალათმა, შეადარა აწერილი ადგილები
დატყვევებულ გულქანს და მათდა ერთი ვივაგაღმა. არა
თუ შეაჩერეს „პირამზის“ ბეჭედა, თვით კვალიც უნდო-
დათ დაეურათ.

ა. წერეთლისა.

გამოსვლისათვის. მე პირადად ვიცო მრავალი ამგვარი მა-
გალითა.

გიორგის შრომისმოყვარობა არ იყო საკვირველი
მისი თანამეურვეთათვის. ვერავინაც ვერ უტიკონებს სი-
ხარამაცენ ნ. ნიკოლაძეს, სერგეი მესხს, ილიას და აკაკის,
დმიტრი ბაქრაძეს, მოსე ჯანაშვილს, სანდრო ყაზბეგს,
ენო მანაშელს, ვასო აბაშიძეს, ლადო მესხიშვილსა და
მრავალ მათ დროისა და შემდეგი ხანის მოღვაწეთაც,
მაგრამ ისეთი შრომა, რომელსაც გიორგი აწარმოებდა
და რომლის მოწმეც მე ვიყავი 1894 წლიდან, მართლაც
საკვირველია და აღსანიშნავიც არის.

ამ ხანებში მაინც გიორგი ჩაუტყველიც იყო, დაუ-
ხურველიც და ნახევრად მშვიტიც. თუმცე ვაკვირებული
წერილშვილის პატრონი იყო, მაგრამ დღეურად გატყე-

ბული, იგი ისეთ მუშაობას აწარმოებდა, რომელიც სრულებითაც არ უზარუნველყოფდა მისსა და მისი ოჯახის კეთილდღეობას. მას ედგა საწერი მავიდა თვისი სამუშაო ოთახის შუა ალაგას. მასზე ელაგა სხედ-სხედგავარი ხელნაწერები, საკორექტურო ფურცლები, ანგარიშები, გაციგებული ჩაი ქიქაში, ნაჭერი პერი და სხვა. ამ ოთახში მოიპოვებოდა შინაურები და გაერუნები. აქვე სწარმოებდა მათ შორის ხმაწალაღა ბაისი, კანათი და ყველგვეგვარი საუბარი. ამ ს მიუხედავად, გიორგი თავიანუწული იჯდა და მუშაობდა. ზოგჯერ კამათსა და საუბარშიც ჩაერეოდა მიჟელ ხნით და კვლავ წყება მიჟყოფდა ხელს ის თითქმის ეს ხაურობა მას სრულიადაც არ უშლისო. და მართლაც არ უშლიდა. იმ დროს, როცა ამისი თანამედროვე მუშაოს ცოტად თუ ბევრად ისეთ საქმესაც ეტანებოდნენ, რომელიც უზარუნველყოფდა მათ არსებობას, გიორგი ერთხელაც არ ჩასქიდებია ასეთ საქმეს და მუდამ ფრიად ხელმოკლედ იყო. ეს კი არა და მუდამ იმის ფურქმი იყო, როცა მოიკლდა, თუ როგორ მოეწყო ხელი ავკისათვის, რათა მას ჰქონოდა თავისუფალი კუთხე წერიასათვის და ახერხებდა კიდევ, დაუმზადებდა ხოლმე ცალკე ოთახში მავიდას საწერ-კალმითა და ქალაღდით, სადაც ავაკი ხშირად სწერდა ხოლმე.

ერთხელ გიორგის ვესტუმრე სწორეთ ისეთ არცა ავაკი შეეყვანა ცალკე ოთახში და თვითონ კარგების გასაღების ტუქრუტანიდან უტქერდა. შევიდა თუ არა გიორგის ოთახში, მიმობრუნდა, მიმესალმა და მიმიყენა ტუქრუტანასთან.— შეხედ, შეხედ, როგორ ყალყულდ-გას თმა და როგორ ღლიღინებს, ლექსის დაწერისათვის ემზადება. უუურე!

თუ სამეფო საქმეზე, კრებაზე, სტამბაში წასასვლელი არ იყო, გიორგი მუდამ მავიდას უჯდა და სწერდა. თუ არ სწერდა, კორექტურას ასწორებდა ან კითხულობდა. ძალიან უყვარდა ახალგაზრდობა და მასთან სჯა-ბაასი. შრომას გიორგი ჯერხნობით თითქოს კარგად იტანდა და ბოლოდინაც კარგად აიტანდა, რომ კარგი საზრდობა ჰქონოდა, მაგრამ ცუდმა საზრდობამ და ზედმეტმა შრომამ დასძლია გიორგის ბუნებრივად ძლიერი სხეული და ჯერ კიდევ არა მოხუცებული იმსხვერპლა კიდევ.

ფრიად სასულიერო და სასარგებლო ოქნებოდა მისი ყველა ნაწერების გამოცემა. ეს გამოცემა სასეხით დაარ-ჴმუნებდა მკითხველ საზოგადოებას აქ ნათქვამის სინამდვილეშიაც და მისი მოღვაწეობის სიღიადეშიაც.

ივანე ელიაშვილი.

მიზორგის მანიშესტი

1925 წ. რევოლუციის პირველმა ტალღებმა აძლულეს ნიკოლს II-ის მთავრობა ვაიკოა ჩვიდმეტი ოქტომბრის მანიშესტი. ეს რევოლუციის პირველი ნაბიჯი იყო გამარჯვებისკენ, რის შემდეგაც მუშათა კლასი უფრო მეტის სიმძნელით შეუდგა მზადებას უსაქანსადი იერიშის მისატანად მეფის ტახტზე. საერთო გაფიცვა, შეიარაღებული აჯანყება, მთელი რუსეთი რევოლუციის ეკემში გაეხვია. ბუ-უფუზია კი 17 ოქტომბრის მანიშესტით დაქყოფილებული განვე გადგა და აჯანყების გადაწყვეტ წუთებში იმ პასურობასაც აღარ იჩენდა როგორც 17 ოქტომბრამდე, დამარჯხდა შეიარაღებული აჯანყება, აიშარა სახმობლები, ვადიწუა მუშათა უნებნი და რევოლუციონური სოფლები, რეგოლოციონური ორგანიზაციები სარდნებში ვადვიდნენ და აქ ემზადებოდნენ შემდეგი იერიშისთვის. მიუხედავად შვეი რეაქციისა რევოლუციონური სურისკეთება მუშათა მასებში არ კლებულობდა და 1906 წ. პირველ ნახევარში თითქოს კიდევ უფრო ვაიზარდა. სწორეთ ამ დროს მეფის მიერ იქნა მოწვეული პირველი სახელმწიფო სათათბირო, რომელსაც ვითომდა ჩვიდმეტი ოქტომბრის კონსტიტუცია ცხოვრებაში უნდა ვაეტარებინა. ყველა ღიბერალური თუ სოციალისტური პარტიები მთელი თვისი არსებით შეუდგნენ არჩევნებისთვის მზადებას. ამუშავდა ქვეშაბიტ რუსთა კავშირი, რომლის საშველებითაც მთავრობას სურდა სათათბიროს შემადგენლობა შვერახული ყოფილიყო. მხოლოდ ლენინი არ ემბეგბოდა საერთო ფერხულში, მან სათათბიროს პოიკით გამოეყენადა, რამაც სოც-დემოკრატიულ პარტიაში მთელი აურხაური გამოიწვია. მას ბლანკისტს უწოდებდნენ. ლენინს კი ის რევოლუციონური განწყობილება, რომელიც მუშათა მასებში იყო მაშინ ათას

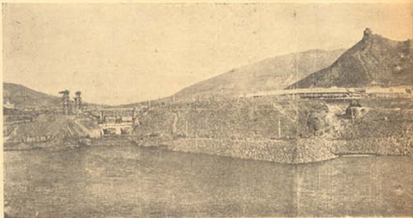
სათათბიროს, ეჩჩია და ურჩევდა პარტიას ბოიკოტით შეხებოდნენ სათათბიროს, რათა ყალბი ილუზიები ვაეფანებოთ მასებში და სულიერი ვანწყობილება რევოლუციისკენ მიემართათ.

შეიკობა სათათბირო. მთავრობის იმედები რომ იგი-შვერახული ვამთავებოდა არ ვამართლდა და მეფის წინააღმდეგ ვანწყობილმა დემოკრატია სათათბიროს მემარცხენე დებუტატები ვაუჯავნა.

რამდენიმე კვირა ითათბირა სათათბირომ, რომელსაც უნდოდა დაეყოლებოთ მთავრობა, რომ მას ჩვიდმეტი ოქტომბრის მანიშესტი ცხოვრებაში ვაეტარებია, მაგრამ გამარჯვებული რეაქცია ვანავარძოდა თვისი საქმეს და ყურადღებას არ აქციედა სათათბიროს ლაყობას, რომელიც მალე მოსწყინდა და ერთ-მშვენიერ ღღეს ის დათხოვნილად ვამათცხნადა. ქიას რომ ფეხი დააკირო ისიც ვაიარყევა. აქ კი ვეღარ მოითმინეს და ფერულწოდებულმა მემარცხენეებმა: კადეტებმა, სახალხო სოციალისტებმა და მენშევიკებმა დასტოვეს პეტროგრადი, ვადვიდნენ ვიბორგში და ვამოუშვეს მანიშესტი, სადაც აღნიშნავდნენ რომ ჩვიდმეტი ოქტომბრის დაპირებანი ყალბი ვამოკდა, რომ მთავრობამ მოატყუა ხალხი და მოუწოდებდნენ რუსეთის ხალხს აქტიურ ვამოსვლებისსკენ.

ამ მანიშესტის თავისებურათ ვამოყენება მიინდომეს რევოლუციონერებმა და ვადასწყნდა მისი ფართოთ ვაფერყლება. ქუთაისში ამ მანიშესტის რამდენიმე ეგზემპლარი მივიდა, რომლის ტექსტი ვაზუსტის ნახევარ ვაერუნე უდრიდა. საჭირო იყო ვადაბეჭედა რამდენიმე ათასის, მაგრამ უბედურება ის იყო რომ საიღებლო სტამბა პატარა ფორმატის იყო და ამას ვარდა ათასობით ვადაბეჭედა დიდ დროს მოითხოვდა.

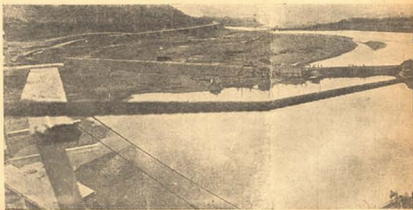
გ ა ჯ ე ს ი

შ ე ნ დ ე ბ ა

„წიგის“ ხეობა.

კოლექცია
ჩ. ჯ. შ. ა.

„წიგის“ ახ. მდინარე ხეობა.

საქმე კი დაყოვნებას არ ითმენდა და ბოლშევიკურმა კომიტეტმა გადასწყვიტა მანიფესტი რევოლუციონური წესით დაებეჭდა. ალხიანოვისაგან ვადაშვიარ ქეთისას ჯერ ისევ კვაბლი ადიოდა, დღე არ გავიდოდა რომ ქალაქის რომელიმე ქუჩაზე არავინ მოეკლა გამხეცებულ ყაზახებს, რომლებსაც ქალაქის ქუჩები სამხედრო ბანაკით გვხვდნენ. გარეთ გამოსვლის ვერაფერი შეუძლებელი იყო. ვერც დღე ვერც ღამით. და აი ამ დროს დილით 8 საათზე შუა ქალაქში რევოლუციონერებისაგან შემდგარმა პატარა ჯგუფებმა, რომელშიაც ოთხ-ოთხი ამხანაგი შედიოდა დაიკავა ორი სტამბა: ქარნახოვის და ფერადის. კოსტა ჩხენკელი, მე, აკაკი დალაქიშვილი, თეოფილე კაკრიაშვილი და ორი ასოთ-ამწყობი შევიდით ფერადისთან. სტამბაში მუშაობა დაწყებული იყო, გარდა მომუშავეთა იყო კიდევ რამდენიმე ვარემუ პირი. ჩვენ შესვლას მინაც და მინაც არავითარი შთაბეჭდილება მოუხდენია, მხოლოდ მუშები, რომლებიც გვიცნობდნენ გაკვირებით შეგვცნობოდნენ.

გვიხმეთ სტამბის პატრონი ფერაძე და აუსხენით, რომ მისი სტამბა დღეს ჩვენს განკარგულებაში უნდა იყოს და გაეფრთხილებო, რომ თუ პოლიციამ გაიგო ჩვენი აქ ყოფნა ჩვენ ჯაღის სროლით შევხედებოდი და ბლარ ვიქნებოდი პასუხისმგებელი იმაში, თუ რა დავმართებოდა თვითონ პატრონს სტამბისას. საშინელ მდგომარეობაში ჩავარდა ფერაძე, მას თავი სიხმარში ეგნა. ფანჯრის იქით ქუჩაში ხედავდა ჯგუფ-ჯგუფით მოსარაგები ყაზახები და პოლიციელებს, აქ კი მას თავზე დასდგომია თავზე ხელ-აღებული ხალხი და მისგან სტამბის დათმობას მოითხოვდა. მაგრამ რა იქნა, ხედავდა ჩვენ თამამ დადაწყვეტილებას, რისი დამამტკიცებელიც იყო მის მიერ შემჩნეული ყუმბარები და თითო. კაცზე რამდენიმე რევოლვერი. მუხლთ ჩაყვაცა და წაილულდა, მე ვერ დაგთანხმდებოდა და თქვენ რა გინდათ ჰქვინათ.

ყოველ შემთხვევისათვის ის და მისი შვილი ცალკე ოთახში ჩაკვეთეთ, მუშებს თავი მოუყარეთ და მივეცი თუნდადებდა, მუშაობისათვის თავი გაენებებოდა და ჩვენი ფურცელი აწყურათ. ზოგი მთვანე, რომლებიც ჯერ რევოლუციონერ წრეებს არ იყვნენ დაახლოებული ისე ვაა მოშტერდნენ, რომ გარყვეას ვერ ახერხებდნენ. ყოველივე ეს რამდენიმე წუთში ხდებოდა და ბოლოს დაიწყო ჩვენი ფურცლების აწყობა, პირველ საათებში ძალიან ნერვიული მდგომარეობა იყო, არავინ ხმას არ იღებდა. ერთმომუშავე ქალმა ველარ გაუძლო, მუშაობის დროს ისტეროიკა დაემართა, ავიყვანეთ და ცალკე ოთახში მოვათავსეთ, ჩვენ სათითაოდ დავაევალორეთ სტამბის უქანა ეზოები, თუ სროლა მოგვიხდებოდა რომ წასასკვლელი გზები გვეკონდნოდა. მუშაობის დროს შემოვიდა რამდენიმე პირი სტამბაში საქმეზე. ჩვენ მათ ვაძლევდით შემოსვლის ნებას, პირველად არაჩვეულებრივს არაფერს ამჩნევდით, გვიადიდებ სტამბის კონტროლში პატრონთან, რომელიც მდგომარეობას უყვე შეწყვიტა და საქმის შესახებ აძლევდა მოსულს პასუხს და უქანასკნელი მხოლოდ მაშინ მიხედებოდა მდგომარეობას, როდესაც უკან აღარ გაუშვებოდა.

შემჩნეული დაგვიწყებდა მუდარას გამიშვების კარგი არაფერი მოხდებდა და ნუ დამლუპავით, ენახე კილის დავაქერ და არავისთან წამოიძვებდა რამეო..... რამოდენიმეჯერ ტელეფონით დარეკეს სტამბაში, ხაზინაში მიდიოდა და შესაფერ პასუხს აძლევდა. ერთ ასეთ შემთხვევის დროს სახე ვაუფიერდა და აჩქარებთ დაიწყო ვილაკასთან ბოდიშის მოხდა, დღეს ველარ ვასწორად და ხვალ მე თვითონ მოვართმევით. გაათავა ლპარაკი და ამიოიხრა: „მადლობა ღმერთს“ მთავარ პოლიციიდან აგზავნიდნენ აქ დანაკვეთის წასალებთო და დავითანხმე რომ ხვალ მე თვითონ მიუტანიდი, არაფერს არ დავებებ, ჯანაბას სტამბაც და ყველაფერი, ოღონდ თქვენ აქ სროლა არ მოგიხდებოდეთო. სხვათა შორის სტამბის შემოვიდა წიგნის მალაზისი პატრონი ვასიკო ბეგენიშვილი, რომელიც ბუნებით ძალიან ოხუნჯი კაცია. ეს ბეგენიშვილი ჩვენ ყველას გვიცნობდა, შემოალო თუ არა კარები, მოგვკრა თვალი, გაჩერდა კარებთან და თქვა: „ისე უკან დაბრუნდები, თორემ აქ ისეთ ხალხს ვხედავ, რომ სახეირო არაფერი იქნებოა“.

ჩვენ არაფრა თქმა უნდა უკან აღარ გავუშვით, პატარა ხანს იყო გარინდებული, მერე კი ისეთი ოხუნჯობა მორთო, რომ გაყინული ატმოსფეროა გააღხო და შეიქნა საერთო სიცილი. ამ წუთიდან პატრონს თუ მუშებს თითქო ბინდმა გაღუარაო. ყველა გუნებაზე მოვიდა. ვავათავით აწყობა—შეუღღესით ბეჭდვას. ჩარხი ხელით საბრუნებელ იყო, ყველა მისის ჩარხს საბრუნებლათ. ბეგენიშვილი ოხუნჯობას, „პაპა“ (ასე ერქვა სტამბის პატრონს) ეს ჩარხი ჩქარ-ჩქარა ვაბრუნოთ, თორემ ამ გადარეულებს თუ ვინმემ მოუსწრო აქ სროლას დაიწყებენ მე და შენ მსუქნები ვართ და ბარაკადთ გვიხმარებნო.

როცა ჩვენ ბეჭდვა დაიწყეთ კოსტა წვიდა მეორე სტამბაში, გავიგე როგორ მიდის იქ საქმე. კოსტა ევროპიულად იყო ჩამული და გარეგნობა არ ქონდა „ბუნტოვშიკის“. შექმლო ქუჩაში გავლა. ახალ გასული იყო კოსტა რომ კარები შემოალო ყაზახის ოფიცერმა ვინმე ამოლახვარმა, რომელმაც იღბლათ კარებშივე დიძახა: „Ну хозяин готовы мои визитные карточки“. ხაზინი მივარდა, დაშაღდებული საღრბაზო ბარათები მაშინვე გაუხვია და გადასცა აფიქერს ჩვენ თვალს არ ვაზორებდით, შევატყვეთ, რომ საექვო ვერაფერი შეამჩნია და ხმა არ გავეციოთ. დაბრუნდა კოსტა და ვადმოგვკა, რომ იქაც კარგათ მიდის საქმე. საღამომ მოაწია, დაბეჭდილი ფურცლები ნაწილ-ნაწილად გაეიტანათ სტამბიდან, სულ 8 ათასამდე დაიბეჭდა იმ დღეს. იმ დღესვე დაიჭირეს ყველა ვინც იმ დღეს ჩვენს გარდა სტამბებში იყო, მაგრამ მალე გამოუშვეს, თუმცა ზოგიერთების გვარები იცოდნენ, მაგრამ არავის გაუთქვამს. მეორე დღეს ამ რიგით დაბეჭდილი ვიბორგის მანიფესტი მოვიფინა საქართველოს სხვა და სხვა კუთხეს.

გ ა ბ ი ე ა

(ებრაელთა თეატრა მოსკოვში)

აპრილის ბოლო. 1924. მოსკოვი.

ვეძებ ებრაელთა თეატრს „გაბიმას“. მცირე კი-
ლოკა, წ. ეს უბრალო სახლია, არა მგინია თეატრი იყოს.
შედიან ორი სამი. ვეკითხები, აქ ყოფილა.

შევიდევარ. სარდაფის მსვავსი. ავღენარ მეორე სარ-
თულში. სადა ზალა: ვითომ ფოიე. წააგავს „სალამის
კურსებს“ ოთახს. კედლებზე—ფოტოგრაფიული სურა-
თები: უმეტეს წილ ებრაული სახენი ხალხი სიჩუმეში
იკრიბება. უმეტესად—სემიტური პრაფილები. ჩრჩხული
სიჩუმეში. მაკვირებებს სიჩუმე. კიდევ უფრო ჩრჩხული
(ებრაელთა შორის!).

ზარი „პარტური“ გვიხმობს. ეს უფრო უბრალო
ოთახია, ვიდრე „პარტერი“. კიდევ უფრო: დაქანებული
კუბო. ფარი—რუხი. სივნიწოვ და მელანქოლია.

უნდა წარმოადგინონ „გაბიმუჟ“.
დრამატული ლეგენდა ს. ან-სკის (რაპოპორტის).
ავტორს უმოგზაურა უკრაინისა და პოლონეთის
ებრაელთა შორის. ყური უდგია მოხუცთა თბრობათათვის.
დიდი ცადიკები და კაბალისტები, დიბუქები და ხერე-
მები, ყოფა ძველი და საიდუმლო: აი მასალა.

ორიგინალი ახალ-ებრაულზეა („იდიშ“).
ბიალიკს ძველ-ებრაულზე გადაუღია („ივრიტ“).
გაბიმაში ძველი ებრაულია.

ვეუბნები დაწყებას. „პარტერი პნელდება“.
უეცრად ავარდება საიდუმლო სიმღერა:
„რისთვის რისთვის ილტვის სული სიმაღლეთაგან
უფსკრლისაკენ?! რისთვის რისთვის ილტვის სული და-
ვარდნიდან ამაღლებისაკენ?“

ეს უფრო „ყოვილია“ ვიდრე სიმღერა: უცხო, საში-
ნელი, გამჭრელი, მწველი.

ინდება ფარდა. ძველი სინაგოგა. სადა მორთულო-
ბა. „შმიბოტისტები“ (მოსწავლე ყმაწვილები) სწავლო-
ბენ ტალმუდს. სახელები: ხანან, ენახ, აშერ. იქვეა „ბატ-
ლანები“ (მოლაყენი). უკანასკნელი მშვიერებაა, მაგრამ
ბედნიერი უსაკუბრობით. რას არ მოუფხრობენ „წელკა-
ვიანი“ კილოთი?! უმეტეს წილ ცადიკებზე:

- „როუსისკი კაჟელა ჰავდა 24 მუსიკოსისაგან“...
- „ტანენსკი ოქროს ქოშებით დადიოდა“...
- „ნიკელსტურგსკიმ გამოიხიშო პირველყოფილი
გველი“...

ამ სიტყვებზე შეიბრება „გამველი“, რომელიც
იქვე დგას ტრანსში გადასული. იგი არაა ჩვეული ფიგუ-
რა. იგი უფრო მოჩვენებაა, ჩვეულ ყოფაში ორქოლ ქა-
რითა შეჭრილი. ანტიურ ტრაგედიის ხოროს თუ ერთპირად
წარმოვიდგნეთ, შეიძლება მივიღოთ „გამველის“ ფიგუ-
რა. მაგრამ ეს იმდენად, რამდენად იგი სახიერებაა ხალ-
ხის რწმენის. ისე, კი—ფანტასმაა ხორციელ მოვლენილი.

მისი ცეკრა უხილავისკენაა მიმართული. მისი სიტყვები
აყირაგებაა ჩვეული არესი. ეხლაც, ერთი ბატლანის თქმის
იგი უეცრად მოსკრის:

„ზონია ანოპლსკი მათხოვარი იყო, მაგრამ სასწაუ-
ლები იგიც ახდენდა“...

ამ სიტყვებზე გამოერკვევა ხანან. იგიც ჩაერგება:

„სად შეიძლება ნახვა სასწაულომეც კაბალისტისა?“.
ყველანი ხანანს შესცქერიან. მის ფიგურაშიც რალაც
შეუფიქრებ: რელიგიური მონომენითაა აყვანილი.

ბატლანები გადასცემენ გამველს ხანანის შესახებ:
„ოლიო (გენია) სიამავეა მთელი გენიოტის; იგი
ახლაც დიდი მკოდნეა კაბ.ლისა“.

ამ დროს შემოივარდება მტრიალი ქალი. მივარდება
თორას კრეტსამეტოთან დეარდება. ტირის. მოსტყვას.
მოთქამში ქართული ხაზებია ანდვილი მას ქალიშვილი
უვცდება. თორამ უნდა უმეცლოს ბატლანები გარს ეხე-
ვიან. ქალი მათ „სალოცავისა“ აძლევს. ბატლანები მი-
დინს სალოცავად. ქალიც დიდს.

ჩჩება ხანან ამხანაგებთან.

მის ფიქრებში ლეა არის მხოლოდ, ლამაზი ასული
ისრაილისა. ლესაც უყვარს იგი, მაგრამ ლეს მამა მი-
დლარი სენდრ ნების არ ართავს გაჰყვის იგი ვილაც ლა-
ტაკს. სენდრ უძებნის ლესს საქმაროს. მაგრამ ვერ ნახუ-
ლობს. რა მიზეზია?—მისტერიი შეტევა ხანანის. ყოველ
შეხვედვაში—ხანან ასე ფიქრობს.

აი ახლაც: ხანან დაქიმულია და დაძაბული: ერთი
აზრით, ერთი ნდომით: ლეა მისი უნდა იქნეს. სახატეში
ცხრა რვეულია თორასი, თვითელში ოთხი ხეა სიკო-
ცხლის, ცხრაჯერ ოთხი ?ნ... ეს ხომ მაგიური რიცხვია. .
მაგრამ ლესა (Leah) სახელიც ხომ ?ნ ასოების ჯამით?!.
ასე ფიქრობს ხანან.

ფიქრებს შეუწყვეტს ენახ, ნისი მხანაგი:

- „შენ მიატოვე ტალმუდ“..
- „ტალმუდი ცივია და მშრალი. იგი მიწას აკრავს
ადამიანს. ხოლო კაბალა, კაბალა... მას მიჰყავს ცაცი
ზეანარ საიდუმლოებისაკენ“..
- „მაგრამ ეს გზა საცდურია“...
- „განა ცოფვა ლმერთმა არ შექმნა?“
- „ცოფვა სტანამ შექმნა“..
- „სატანა ვინ შექმნა? განა ლმერთმა არ შექმნა?
სატანა, სიტრა ახარა?!

ხანანს თანდათან იტაცებს ექსტაზი:

„რომიღო ცოფვა უფრო საშინელია? რომელი : ცო-
ფვა უფრო იტაცებს კაცს? რომელი ცოფვა უფრო ძნელ-
მოსადვივია? ცოფვა ქალისანიდ ლტოლვისა! და თუ ეს
კოლათობა უტოლვა განიწმინდა ცეცხლში, ისე რომ მას-
ში დარჩეს მხოლოდ და ლეთიური ნაპერწყალი, მაშინ
სიბილწე დადვა სიწმინდეში“...

და უეცრად ხანან, ექსტაზით აყვანილი, იწყებს
„ქებათა ქებინან“ ექსტატიური სიმღერას: „მშვენიერი
ხარ შენ, მეგობარო ჩემო“...

მთელი არე სიყვარულის ატმოსფერით ივლინება.
უეცრად გაჩნდება ლეა. მასთან არიან: გადიდა ფრდა
და მეგობარი გიტელ. იგი მოვიდა სახატეს ძველი კრეტსა-
მელის სანახავად მას დღეა მოუყვდა და სურს წლის
თავზე ასეთი რამ მოქსონოს.

ლეა წამსავე გამოიკნობს ხანანს. შეიბრება კვიპა-
როსის ხესავით და სვეტს მოხევევა. ამ პაუზაში იგი მართ-
ლაც კვიპაროსის ხეა. მაღალი, მოქნილი: ისრაელის ასუ-

ლის სველიანი თვალები, ქალწული ტუჩები, ზემო ბაგე თითქო ოდნავ გაპობილი, ძველი სუფთა პროფილი, მაგრამ ხელები, ხელები, რომლებიც ამწამს სვეტს შემო-
აქვით?! ეს სახელის მასწავლებელი ნუშისებურ ჩაკვეთილნი ფრჩხილებში—ასეთი ხელები მე ჯერ არ მინახავს. და მერე ხმა?! სიყვარულის ტემბრის: ნახი და თბილი, მაგ-
რამ თანვე ლათონივით კრიალა და მკვეთარი. აქ არის მომცემელი უნახსი სცენა სიყვარულისა. ხანან მთლად ატაცებულია მისი სიღამაზით. მათი დიალოგი მოკლეა:

ლე: „მშვიდობა შენ, ხანან!... შენ იცნე აქა ხარ?... ხანან: „აქა ვარა“.

ამ ორ სატყავში მთელი სიყვარული იღვრება. ქალები მიდიან, დარჩება ხანან. მდის სვეტთან. მოხვევს ხელებს სწორედ იმ ალაგს, საცა ლეას ხელების სითბო ჯერ კიდევ არ გაიკეთებლა. თითქო თვითონ ლეას ხვევს ხელებს და ეალერსება. კიდევ უფრო მძაფრი სცენა სიყვარულით ქორეველის.

მის ამხანაგს ამერს მოაქვს ამჟავი, რომ სენდერს ცდა გაუწიბიდა. ხანან ავარდება სიზა-ულით და იკე-
ლებს: „მე გაგიმარჯვე“.

მაგრამ შემდეგ ირკვევა, რომ სენდერის ცდა ჯერ კიდევ არ გაწმობებულა: მაჰახვლები შეთახნბნდ და ქორწილი იქნება.

ხანან შვირხვეა რისხვით. მამ ყველაფერი ფუჭია: მარხულობა, განზანა, შელოცვა, ატაცება?! მივარდება „რაზიხობს წიგნს“: იქ სურს იპოვოს მაგიური ფორმულა. ეს წიგნი „მშვედა კაბბალა“. მისი კითხვა შეუძლია მხოლოდ შეწირულს, უკანასკნელად განწმენდილს. ხანან ჯერ კიდევ ყმაწვილია: უცდელი. უეცრად მოწყდება და კედება.

სენდერ კი უზმობს ქეიფისაუვის. შემოცივებებიან ცეკვით, „ხანან! ხანან! ხანან!“ წვილით! სადაა ხანან? წამოიჭრება გამეღვნი. აიბებს ხანანისაგან დაღვებულ წიგნს. იტყვის: „წიგნი ანგელოზ რაზიხის... ხანან და-
ილუა“.

საშინელება.
აქ თაყდება პირველი აქტი, მართლაც საჭიროა შესვენება: სული იხუთება. მეორე აქტი ლეას ქორწილით იწყება.

სენდერს ეტოზო ლხინია მათხოვრების. თორმეტი მათხოვარი: ელკა (ჭუნაკლები), დგოსია (უბელი), ბაბე (ბაყაყი), იახნა (ბუში), როფა (ბოშა ვოგო), მწუხა (ქლე-
ჩიანი), დრიბლ (შეშლილი), ზუნდლ (კუხინი), გრამა (კანტონისტი), ბმდლი (კოკლი), დალფან (ტიტლანა), შულიმ (ყრუ მხებუკი). თვითონ სახელები იძლევიან პრო-
ფილებს—დალმეკლ მედალონებს. ცეკვებენ გაგიჟებით. ვისაც უნდა „შაბაში“ ნახოს, მათი ცეკვა უნდა ნახოს. რაღაც საოცრებაა ამ ცეკვაში: სიმხინჯის მეტი მასში არა არის რა, მაგრამ თვალს ვერ მოაცილებს მას მიანიც.

შემოიღის სენდერ. ულოცვენ. შემოიღის ლეა მეგობრებით. ულოცავენ. განვარდობენ ცეკვას.

ჩინულებით! სასძლო უნდა გაკვევს მით ცეკვაში. ცეკვას ლეა. ყველასთან. გარდა შეშლილ დრიბ-
ლისა. შეშლილი მივარდება და სითონ გაიტაცებს ლეას გიჟური ცეკვით, ლეა იღვება. მათხოვრები ჰკვიან: კიდევ, კიდევ. დრიბლ მთლად გადაირია. ლეა ვარდება

ქანკორეული, ცნობაწარმოეული. მათხოვრები გაგვირ-
დებიან.

ლეა გონს მოიღის: „რაღაც უჩვეულო არამიწიერმა ძალამ გამიტაცა და წამილო შორს... ვაღიან? მართალია, ვითომ უდრო-
ვოდ მიცვლილთა სულები ჩვენთან ცხოვრობენ, ვარს გვეხვევიან?!“.

გაიღის მაგიერ პასუხს გამეღული იძლევა: „უდროვოდ ვარდაცვილილი სული მიწას ზურუნ-
დება ახალი სხეულით... და ხდება ხშირად, რომ მოხეტე სული სხეულებდა ცოცხალ ადამიანის სხეულში, ერთის მის სულს და ამაში ჰპოვის სხეულობას. ეს არის დიბუკ... გამეღული გაქრება. მაგრამ მისი სიტყვა ლეას სე-
რას საშინელებით; დრიბლმა რომ გაიტაცა ცეკვით, ეს ალბად ვილაქას სულის მოვარდნა თუ იყო...“

ლეა მიიღ. სასფლაოზე. ჭნდა დედის სული მოი-
წყვის ქორწილზე. თან გაიღის თხოვრ, რომ მან ნება მიეცეს—ხანანის სულაც მოიწყოს..

ამასობაში მოჰკავთ ზემით სასიძო მანაშე. მას-
თან არიან: მამა მისი ხანან და მასწავლებელი მისი მენდლ. უკანასკნელი ასწავლის სასიძოს „სიტყვას“ ქორწილზე წარმოსაძებელად. აქ იმართება ებრაული კომიზი, ბასრი და დაუშრეტელი. მანაშეს ეშინია მისი, ვინც მისი ცოლი უნდა გახვდეს. მასწავლებელს მიჰყავს იგი ვანზე.

კვლავ ვანდებიან მათხოვრები: აურხაური, ვინება. ძრახვა. „ეს რა ლხინია!.. და სხვა. ჰიბრიტული ყოფა ებრაელების ამ ხრილშა ჩამორღევეული სისხლის სურ-
ნელებით. შემოიღის სენდერ. დაწყნარდებიან. „სად არის სასძლო“.

ლეა მოჰკავთ. უნდა გამოაწყონ საქორწილოდ მეგობ-
რებმა. იწყება სხენეშული სიმღერა „რაითის რისთვის“... ლეა ჯდება სავარძელში. მიჰკავთ მასთან სასიძო. მენაშემ ლეას პირზე მანდლი უნდა გადააფაროს (ნიშანი ნიშნო-
ბის რიტუალის). მაგრამ ლეა წამოვარდება და იკვილებს: „შენ არა ხარ ჩემი საქმარი!“.

მაგრამ ეს ცოტაა. უეცრად იგი ვეფერი ხმით იწ-
ყებს სიმღერას „ქებათა ქებიდან“. ეს ხანან მღერას მასში... „შესულა დიბუკ!“ დაიყვირებს გამეღული. ყველას მოიკავს საშინელება. მათხოვრებს ხრილით მიჰკავთ ეს საშინელება..

აქ თავდება მეორე აქტი. ალბად—სულის ამოთქმისათვის. სიმღე აქტი ისინდა მირაბოლშო ცადიკ აზრიელთან. შაბათის დედოფალის გაცილება. ხსილები თერე-
ბიან აზრიელის ღრმა სწავლით. „როცა ვარდება ადამიან-
ის სული ყველა სფეროში სტორიან... და რამდენად მაღალი იყო ამაღლება, იმდენად უფრო ღრმაა დაცემა“. აზრიელი არეულია. იგი გრძნობს მძიმე ღვაწლს ისრაე-
ლის ხსნისათვის.

შემოიღის სენდერ. შემოჰყავს ლეა. თხოვს აზრიელს —განათავისუფლოს ქალიშვილი დიბუქისაგან. აზრიელი ყოყმანობს: იგიც სუსტი. შემდეგ თანხმდება.

იწყება საშინარო სცენა დიბუქის გამოვლენისა. აზრიელი „ნირგანაა ვახუტელში“. ნირგანა და ვან ხელება ერთიმეორის უარისმყოფია, მაგრამ მის ფეჟუ-
რაში რაღაც იღვამალებით თავსდებიან. აზრიელი ცდი-
ლობს გამოავდოს დიბუქი ლეასაგან. ლეა მორჩილია და

თანხმება. მაგრამ თვითონ ხანან ურჩია: იგი არ თანხმდება და კივის ლეას სიღრმადინად.
 „გამოდი! უყვიროს აზრიელს.“
 „არ გამოვაღა!“ უყვიროს ხანანს:
 „შთელს სამყაროში გამოჩნდა ერთი სასიამოლო ჩემი სულისათვის—და თქვენ გინდათ გამოხლოთ იქიდან!“ არ გამოვიდა!...“

შეიკრებება რაბინი შამშონ მსაჯულებით.
 იგი მოუთხოვბობს: სამჯერ იყო სიზმარიშ მასთან ვილაც მსჯდარი ნისონ, რომელიც იწყვედა სენდერს თორისა დასაბრათლოსთან. ამას კავშირი უნდა ჰქონდეს დიბუთან.

აზრიელი ხსნის „თორის განსჯას“.

ერთი მზრით გარდაცვლილი ნისონია, მეორე მზრით აცასახებელი სენდერი. არ აღმოჩნდა? ყმაწვილობაში მეგობრობდა ყოფილად. ერთბაშად დაქორწინებულად. პირობა დაუდევთ: ქალი და ვაჟი მათი ცოლ-ქმარი უნდა გამბაროყვენ. შემდეგ ერთი მეორეს დასცილდენ. სენდერი გამოდრდა. ეყარა ქალი ლეა. ნისონ ადრე მოკვდა. დარჩა ძე ხანან. ხანან და ლეა შეხედენ ერთმანეთს ერთიმეორისათვის აღთქმელნი. შეიყვარეს ერთმანეთი. მათ სიყვარულს სენდერი ვარდებლობდა. ხანან მიუჩქავა მავნე სულის ბადეში. უდროოდ გარდაცვალა. მამა მისი დარჩა ორივე ქვეყანას მოკვეთილი: უშვილო, უქალიშვიო“ (ლოცვა).

განაწიენ: სენდერმა უნდა იკითხოს „ქალიშვი“ ნისონისა და ხანანისათვის. ნახვევარი ქონება უნდა გასცეს ლარიბებს. ნისონმა უნდა ააბრათოს სენდერს ფიცის გატეხება და ნება უნდა დართოს ხანანს მიატოვოს ლეას გვემი. სენდერი თანხმდება. ნისონ არას ამბობს: ჰქრება. ეს სული ნიშნია.

ახლა კი ვახებლებდა უქანასქნელად „ნირვანა“—აზრიელს. უყვიროს დიბუქს. დიბუქი არ მოიჩიოლებდა. მაშინ აზრიელი იწყებს „ხერემს“ (ძირ, ახ სორციანი სახელია ანათემისათვის). შეიქნება დიდი რიტუალური მზადება. წმინდა-საშინალება, საწმინდო, საყვირობი, ლოცვები. დამაწყვენ ლეას და გარს უფლოს მის გვეს აზრიელი. სამჯერ „დაბრტყას“ ხერემს დიბუქს. დიბუქი გამოდის ლეას გვემიდან. ლეა გონს ჰქრავს.

მიპარულდება და ხრიალს.

სიმღერა „რისთვის რისთვის“...
 ლეა მარტია. მის გარშემო შემოვლებულია აზრიელის მიერ მაგიური რკალი. რკალში კენესის ლეა, მიტოვებული ხანანისაგან. რკალის გარე კენესის ხანან, გამოსული ლეას გვემისაგან.

ლეა: „გიშ კენესის აქ?“
 ხანან: მეორის სიმღერის „ქებათა ქებიდან“.
 ლეა: „ხმა მესმის მე შენი, მაგრამ სახეს ვერ ვხედავ... უნა ხარ?“
 ხანან: „დამავიწყდა... მაგრამ ხსოვნა ჩემზე დარჩა შენს გულში“...
 ლეა: „ჰა ეს შენა ხარ... მოვიდივარ შენთან, ჩემო საქმარო?“

და „ქებათა ქების“ სიმღერას ახლა ორნივე ერთად მეორიან.

ლეა სიყვარულის ძალით არღვევს მაგიური რკალს. მისი სული უფრთხდება ხანანის სულს. სხეული კი დავარდება მკვდარი.

გაისმის საქორწილო მარში.
 „გვიანაა“ გაითანის გამეყოილი.
 ფარდა ეშვეება საიდუმლო სიღრეში:
 „რისთვის რისთვის იღტვის სული სიმაღლეთაგან უფსკრულებისაკენ? რისთვის რისთვის იღტვის სული დავარდიდან ამაღლებისაკენ?“...
 წამოზღვევია გათავად...
 არასოდეს არ მიგრძენია ასეთი შაშნარევი ლევა თეატრში.

ვაკეზური სახლისაკენ.
 დამავეყნა რომ აქ რუსეთია,
 დამავეყნა რომ აქ მოსკოვია.

გარშობ რაღაც უცნაურ სამყაროს, რაღაც უცხო სამთავროს: სხვა რასასა, სხვა ხალხს, სხვა ჩრწემნას, სხვა ხასიათს.

ვემორები სახლისაკენ და—უკან მომდევნენ: ემიგრანტები, ბატლანები, ხასილდები, ცაიდეები, მათხოვრები: იახნა, რიჩია, მნუხა, დრეიზლ, ზუნდლ, მულომ და სხვები. რაბი აზრიელი და რაბი შიმშონ.

იღუპება იჭრება გამგულლის ორქოლი ფეფურა და მენებს აყრუებს მისი საშიშარი ძახილი: „დბბუქ!“...

კიდევ უფრო მაშინებს გახლებული „ნირვანა“—რაბი აზრიელი და მისი წყევლა—ხერემ“². ჰო, ეს „ხერემ“² ეს სიტყვა—სხეული, საც ფინეტიურადაა მოცემული მთელი სიტყვა (ხერემ, ხერემი)...

ამ საშინელ ქარბუქში იმართება ტანაშოლტილი კვიპაროსი—ლეა, ულამაზესი ასული ისრაელისა. მესმის მის ტეპილი სიტყვა სიყვარულისა, რომლის სილამაზეს მისი ხელების მეტყველება ეცევა.

მესმის მასთან ერთად ხანანის ექსტაზით აყვანილი მღერა, საცა სიყვარულის გარდა არაფერია.

ხედავ სიყვარულს გარღვეულ მაგიურ რკალს, საცა ლეა და ხანან უქანასქნელ ერთიმეორეს ესმიან და ქორწილს სცილდები დაღესწავალებენ.

რაა ყველაფერი ეს: თეატრი, კულტი, რიტუალი, თუ სხვა-რაიმე?

აქ არის თეატრი, მაგრამ რაღაც თეატრზემეტი. ყველაფერი, რაც აქა ბდება, ჩვეთობის უცხოა: სხვა, ხანაცდასული, ძველი, თითქმის პრისტორული.

და მაინც ასეთი დიდი ლევადა იწყებს.

რა უნდა უყვავთ მათზე, ვითვისაც უც ვერ კიდევ თავისია, მუდამ ახალია, მუდამ ცოცხალი! მათი შთაბეჭდილება ხომ ნაპირებულეული იქნება.

ეს არის თეატრი მიელის, საცა რასიული ქმედითი ხსოვნა ისტორიაა თვითონ. ეს არის თეატრი ფესვების, ძირების, ქვედა ფენების, საუკუნოებში აქმებული განცდიების. ეს არის თეატრი რასისის რიტუალის.

ყოველი სახე აქ ნიღაბია მხოლოდ: უტყბისი, შორეულის.

ყოველი სიტყვა აქ ნიშანია მხოლოდ: ძველის, ხანდაცდასულის.

აგრეთვე: ყოველი ქესტი, ყოველი ნაკვიი ცეკვისა, ყოველი ხვეული სიმღერისა, ყოველი გრუხილი ტონალობის.

აქ ყველაფერი „ყოფა“ და იმავ დროს „ლანდი“. აქ „ყოფა“ მოზრუნებულია, დაყენებულია საუკუნოების სიგძეზე. ამისათვის მისი რეალიზმი სხვაა: მოზრუნებული, ნაპირებულეული.

ეს არის თეატრი კუნთების, მაშასადამე—ნების. ეს არის თეატრი სისხლის. მაშასადამე—მორის.

აქ არ აქვს ადგილი არც ჰაბლეტის უნებო მელნა-ქოლისა და არც ფაუსტის უხაყოფი ლტოლას. აქ ყველაფერი ნებაა და ნაყოფი იმთავითვე.

დღეს ეს თეატრი ანახოინიზშია. ჩვენ მას „უქანას-ქნელ“ ვეღარ ვახეცილებთ, რადგან არ გვწყამს მის, რითაც „გამბნა“ სასწაღობს.

მაგრამ აქ შეუვარდებაჟა ლაბარაკი. ხომ უნდა იქმნეს დიდი ჩრწემა დიდი კრებულის? ხომ უნდა იქნეს მაგარი ნება? ხომ უნდა იქნეს გარშნობა „მიქისი“? ხომ უნდა იყოს განკლე ფესვებით შორეულში გადასული?

ბოლოს და ბოლოს ხომ უნდა იქნეს თეატრი? თეატრი. დიდი გარეზე ამისა არ არის...

გ რ ი ლ ა რ ი ბ ი ე ქ ე.

P. S. „გამბნა“ დადგმულია განსვენებული იმე, ვახტანგის მიერ. „გამბნა“ აქვს აგრეთვე დამა ადგმული „გარადი ებრელა“ (დადგმა განსვენებული ვახტანგ მკვლელზელიან).

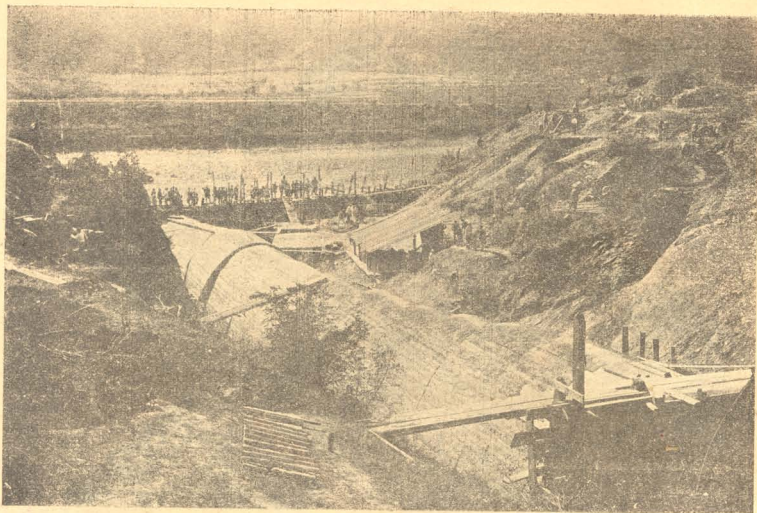

„ზაფხის“ კომიტეტი. 1-ლი რიგი მარცხნიდან მარჯვნივ: 1) კომიტეტის თავმჯდომარე ანბ. ელიაძე, 2) თავმჯ. მოადგილე ნ. ლომიძე, 3) კომიტეტის წევრი ლ. სუბიშვილი. მე-2-ე რიგი მარცხნიდან მარჯვნივ: 1) კომიტეტის წევრი თ. ლომიძე, 2) კომიტეტის წევრი რუხიანი, 3) კომიტეტის წევრი ივანოვი-კავკასია, 4) კომიტეტის წევრი იმე. კვიციანი.

„საქვის“ სამუშაოთა მმართველობა. 1-ლი რიგი მარცხნიდან მარჯვნივ. 1. სამუშაოთა უფროსის მოადგილე ინგ. მელიქ-ფაშაევი, 2. სამუშ. უფროსი ინგ. ბ. კიკინაძე, 3. სამუშაოთა ინსპექტორი სოფ. მიკულაძე, 4. ინგ. ლევაია. მე-2-ე რიგი მარცხნიდან მარჯვნივ. 1. ტებ. გან. უფროსი ინგ. კოჭევიკოვი, 2. ტებ. გან. უფ. თანაშემწე ინგ. ჩიჭოჯანი, 3. ინგ. მიქელაძე, 4. ინგ. კარელინი. მე-3-ე რიგი მარცხნიდან მარჯვნივ. 1. ელექტ.-მექ. ნაწილის გამგე ინგ. ვასილიევი, 2. ინგ. სარაგიშვილი, 3. ინგ. მელიქ-ნუბაროვი, 4. ხალი-ნოვი. მე-4-ე რიგი. 1. ვეტერკოვსკი, 2. აბულდიანი, 3. კართველიშვილი.

სადავო რაიონის მდინარეები

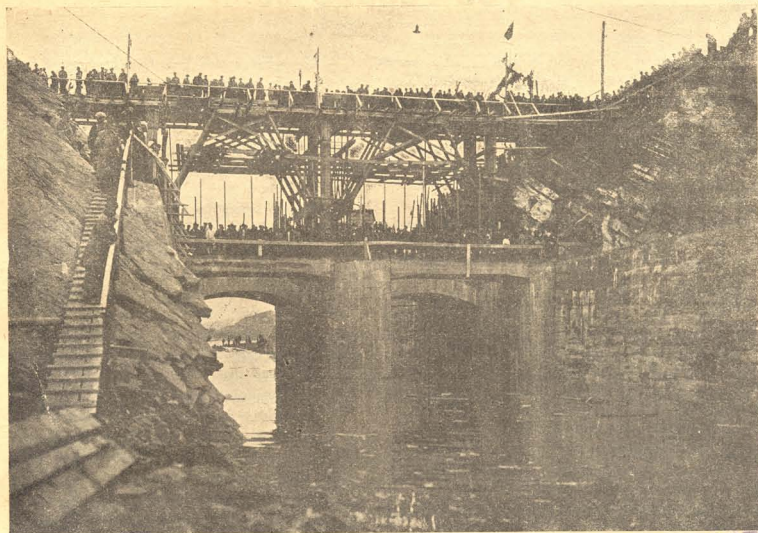

ბილის აგება პაჭია-ხევის ხრამზე.

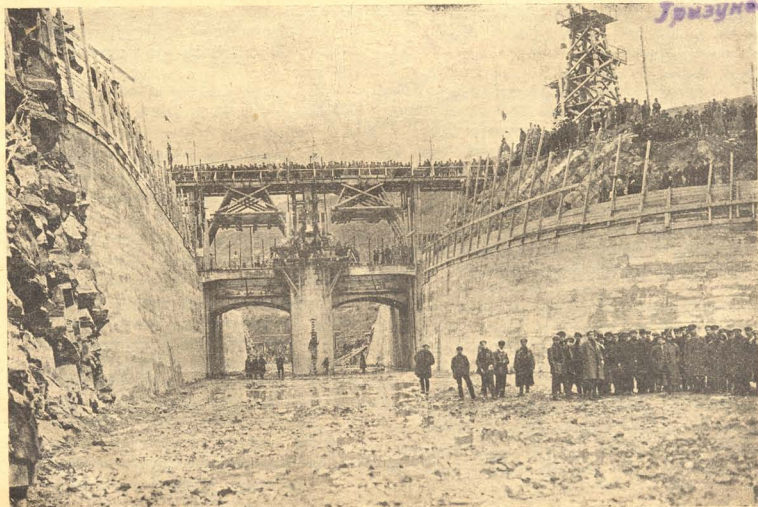
რკინის ხიდი.

ზ ა ჯ ე ს ი შ ე ნ დ ე ბ ა

ზაქსი, ჯგბირის აგება განათხარში (წყლის გადაღობების შემდეგ).

კონსერვა
კლ. ჭიგოსძე
ტრასუნია

ზაქსი, ჯგბირის აგება განათხარში (წყლის გადაღობებამდე).

წყალქვეშ ნავი

(მოთხრობიდან).

ზღვის ზედაპირზე ამოვდით დილით, ადრე. ჰორი- ზონტი წმინდაა. განვადრძობთ ჩვენს მოგზაურობას.

გუმინდელ ქარიშხლიან დარბა მხოლოდ მკვდარი ლელვა, ზანტად ექანება ტალღებზე „მურენა“. ჩვენს ზე- ვით მტრედისგვრად ბრწყინავს უწყლო ოკეანე. ქვევით კი—დარბოვნი ტრამაილ უნაპირო და უსაზღვრო; კანკა- ლებენ დაწმინდილი გორაკები, კრიალბენი, თითქოს მო- ფენილნი დამსხვრეულ სარკის ნატეხებით.

ხმაურობენ დიხვლები, დაძინებით მიჰყავთ ნავი სა- იდუმლო ჰორიზონტისაკენ....

რა მოგველის ჩვენ იქ, — ცისფერ საზღვარს იქით?

სადილობისას, როდესაც შევეუდევით უქანასკნელ თავს, საყვარელ კამპოტს, მოისმის ხარი. ის ყოველთვის გვეშლის ნერვებს, ისეთი მაიალია და მოულოდნელია მი- სი ხმა. ეტოვება ჩვენს ფანჯრებს.

საჩქაროთ ევმზადებით ჩაძირვისათვის.

თავში გაგვიღვლებს აზრი, რომ ჩვენ მოგველის შე- ხვედრა მტერთან.

— გასწორდით, — მოისმის უფროსის ბრძანება.

არის, ვუპასუხებთ ჩვენ.

— ელექტო მოტორებო, წინ! ცხრაასი ამპერი ჯე- ბიზზე.

მივდივართ ჰერისკობის სიღრმეზე. საომარ ნაბატის შემდეგ აკაიოლულია ლაპარაკი.

სიჩუმეა. წვრილად და სვედიანად ამბობენ თავის სიმღერას ელექტორს მოტორებით.

უპასუხოდ ვეთქვას აზრი: რა ხდება ზევით. სერიო- ზულია მდგომარეობა, თუ ისე, სხვათა შორის? მხოლოდ კომანდობა იციის ეს, მხოლოდ ის არის შეერთებული ბე- რისკობით გარე ქვეყანასთან. დანარჩენები, ორმოც კაცზე მეტი, უკვე აღმანიები არ არიან. ეს ცოცხალი მოწყო- ბილობა იმ ურიცხე მანქანებთან ერთად, რომელიც ნავ- ზეა. ნერვები დაკიმული გვაქვს არა მარტო ჩვენ, ეს ნერ- ვიულობა საგრძნობია მექანიზმის ყველა ნაწილებში.

თხუთმეტი წუთის შემდეგ ამოვიდვართ ზღვის ზე- დაპირზე.

— კომენდორობო, ზარბაზნებთან!

ვსნითი ლიუტებს. სხვებთან ერთად მეც ამოვბტი ზედა პალუბაზე. ჩვენს წინ გერმანული ხომალდია. ჩვენი სიგნალის შემდეგ ის ჩერდება. ის მიმოდ ქანაობს ზანტი ლელვისაკენ. ვუახლოვდებით. პალუბაზე მოსჩანს რქოსანი პირუტყვი.

უფროსი ოფიცერი გოლუმევი რალაცას უყვირის რუპორში გერმანულად. ხომალდზე დიდი ალიაქითია, რამოდენიმე წუთის შემდეგ მთელი ეკიპაჟი სხდება ნა- ვიდან და მისის განზე. ნავი კაპიტანით და მისი თანა- შემწეები მოემართება ჩვენსკენ.

კომენდორები (ჯრილავენ ხომალდს, მაგრამ ის იძი- რება ნელა. წინა ნაწილში იწყება ხანძარი. ხარები სა- სოწარკვეითი ბლივიან. ზოგი მათგანი ხტება ხომალდი- დან და ცურავს ოკეანეში, ჩვენ თან მივყავას კაპიტან- დან მისი თანაშემწე. დანარჩენებს ეტოვებით ლვისი ანა- ბარა ნაევებში—ზღვაზე. ისინი მიეშურებიან ნაპირისაკენ, რომელიც ოღნავ მოსჩანს. იმათ მოვლის დიდი გზა ნა- პირამდე.

„მურენა“ მიდის წინ. ჩვენ მოგვედევნ ხარები, გა- დამოხტარნი ხომალდიდან—მოსტოვენ ჩვენს უკან. სულ ხუთი. ერთი მათგანი, ყველაზე უფრო დიდი, თეთრთა- ვიანი—ყველაზე წინ არის. მას ამოგაფეჯილი აქვს რქები, შეიძლება დამსხვრეული აქვს ზარბაზნის ტყვიით. ის ზე- ვით აშვრის გასისხლიანებულ სახეს და ღმუის სასიკვდი- ლო სველსაკენ.

მთელი ხომალდი მოცულია ხანძარით. ალი ბობო- ქრობს, იკლანკება, ისერის შავი კვამლის ღრუბლებს. ხა- რების საშინელი ღმუილი, ღმუილი მთელი ჯოგის აძრწუ- ნებს ჰაერს, ოღნავ ზღვას დიდ მანძილზე. ამ ღმუილში არის ხვეწნა, მუდარა დახმარებაზე, მასშიღ — წყევლია ჩვენს მიერ. კიდევ ერთი წუთი და ხომალდი სრულიად დამიმა- რს. მოსდის ორთქლის ქვებების აფეთქების ხმა, ამბობთ დიდი სვეტი წყლის—უქანასკნელი კენკნა გემის.

ხომალდი აღარ არის.

წინანდელივით ლელავ ზღვა.

„მურენა“ უმატებს სვლას. ხარები ჩაჰოვარჩენ. მხო- ლოდ ერთი, თეთრთავა, ყველაზე ღონიერი, კიდევ ჩვენს ახლო არის, ო, რა საბრალოდ ღმუის იგი! მისი საყვირის ღმუილი იწყება დაბად ოღნავით და თავდება მაღალი ოღნავ ღლიალისებურ ნოტით. ის ტირის, გეგძახის, გვემუქრება ეს ყვირლი უხედლო პირუტყვის სიკვდილის წინ აწვე- ბა სულს და ქენჯინს გულს.

მატროსები ზუბად იხედებიან უკან. ყველას სერიოზუ- ლი სახეები აქვს, თითქო ახლა დაჰკარგეს ახლო- მელი აღმანი. ელექტრიკი სიდორავი კი, ეს გაუსწო- რებელი მონი, ფარულად იჩქნადებს თვალებს, რომელიც სასვე არიან ცრემლებით. მე გულდათუთქული მივიდვარ ჩემს ადგილზე.

მატროსები უმასპინძლებიან კაპიტანს და მის თანა- შემწეს სადილით, ისინი სჭამენ, იღიმებიან, თითქოს უნ- დათ სთქვენ:—მიგობრებო, ჩვენ თქვენთანა ვართ.

ეს, თუ ურემ ქვეშ მოხვდი—ეშმაკის სახელსაც ა- ბრქმება.

სალამომღ არაფერი მომხდარა. შეგვხვით მხოლოდ ნეიტრალურ ხომალდებს. ღამე გაუათიეთ ზღვის ფსკერზე.

მეორე ღღეს ამიღ გაუფუჭდა. გამოჩნდნ კლიანი ნაპირები, მათში იმალებოდენ წყლები: მივიდით ახლოს, აქ ზღვა მრისხანება და გრგვინავდა. ვებერთელა ტალღე- ბი დაულალავდ ეხეთქებოდენ ქვის სიმაგრეებს, იქაფე- ბოდენ, შეეფებს ისერიდენ ისე, როგორც ტყვიები. კლდე- ბი—დაიარბულნი ურიცხე ბრძოლებში, პირქუშად იხე- დებოდენნ გამომუცნობ სიერეებში, საიდანაც მოდიოდენ ახალი მეომოები თეთრ-ქაღვიან მუზარადლებში.

შორს გამოჩნდა კვამლი.

„მურენა“ წაიღდა უცნობ ხომალდისკენ. როდესაც გამოჩნდნ ანძები და ცისფერი ცა, ჩვენ ჩავიძირეთ.

რამოდენიმე წუთის შემდეგ კაპიტანმა „შეგავტყობინა

— გერმანული გემია, არ ვიცი რა ტიპის.

მოვეშხადეთ გასროლისათვის.

შემდეგ მოისმა ბრძანება:

წინა აპარატებო— მიემზადეთ!

მე ვლავარ მარჯვენა ნაღმის აპარატთან. ერთი ხელი ჩაკიდებული მაქვს საომარ კლავანისთვის, ფეხი კი მიდვას სტოპორის აზარმაცზე. ასეთივე პოზაში სდვას მეორე მემანქანე მარცხენა ნაღმის აპარატთან. ველოდებით შენდვებ ბრძანებას, ყველაზე უფრო საშინელს, სამედისწეროს; სულის სიღრმეში კი, როგორც შორეული დაისი—გაიშობს მოსაზრება, ალბათ ეს რომელიმე სამხედრო გეგმაა.

ჩვენს ახლო სალაპარაკო მილთან, როგორც გადმეცნი და მზეგრაი, აქვს ოფიცერი, მიზნანი კულრიაეცვი. პირი მას ვაღებულად სდვას, წერილი კისერი დაკომული და კისერზე კიდა პატარა ჩაყვი.

აღელვება მატულობს. ყველა გაქვავებულია. ფართვ გახსნილი თვალები არიან უძრავი. ყოველი წუთით ჩვენ ვეახლოვდებით რაღაც გამოუცნობ ხაზს, რა მოგველის ჩვენ იქ? ეს ვატრეკველობა, საიდუმლოება, როგორც თუჯის შერბი, აწვება სულს.

— მარჯვენა აპარატი...

პატარა პაუზა, მაგრამ ყველაზე უფრო საშინელი და მტანჯავი. გული გაჩერდა, არავინ არ სუნთქავს. თითქო ჩვენ ვადიდვიართ შავ უფსკრულს ერთ დაკიდებულ ბეწვზე. გული ვანიციდის აგონიას.

— ისროლო!

უქანსტელი სიტყვა ისმის, როგორც საბედისწერო ვანაჩენი. ელვაშ ვაიარა თავში და ვავშირა სმენა, აფართახლდა გული. მე მოვსწიე საომარ კლავანისხელი და იმ წუთშივე დავაწევი ფეხით სტოპორის აზარმაცს. როგორც მსუქანი ლორი, ვამოვარდა აპარატებზე ნაღმი და შეარხბა მთელი ნავის სხეული. ვამოვარდა როგორც საკობი ვეგებერთელა ბოთლიდან, დიწვილად და მატარებლის სიჩქარით ვაეშურა თავის მიზნისკენ.

დიდი მოძრაობიდან რამოდენიმე მატროსი დავეცა. იმ წუთშივე წამოდგენ და ფართედ ვაშალეს ფეხები. ახლა იფეთქება სპაუსხო ყუმბარა და ჩვენს ნავს ვაიროლის ვანზე. მოვკლით...

— მარცხენა აპარატი—ისროლო!

და ისევ ლოდინის წუთები.

დავაცილებ თორიეჯერ.

როგორც შემდეგ ვაივებთ, ეს იყო გერმანული ხომალდი. ამიტომ კომანდირმა ვადასწვეტა დახვრა იგი ვაფთხოხილების მოწყველად. მაგრამ კრიტიკულ მომენტში მიხდა პატარა მარცხი: კომანდირმა ვატეხა თავისი პუნსენი. მხოლოდ ეს. თითქმის არაფერი. მაგრამ ჩვენს წყალქვეშა მოგზაურობაში ყველაფერი მნიშვნელოვანია. ვამოჩნდა რომ კომანდირი უქენსნეთი ყოფილა უმწეო, როგორც ახლად დაბადებული ლეკვი—ვერაფერის ვერხედაც. წავიდა ხომალდი უნებლად. მაგრამ ჩვენ ამის გამო აჩვენავდით ახალ კრიტიკულ მდგომარეობაში.

ამოვედით ზღვის ზედაპირზე. კლდე არ ვაგვეხსნია ლიქი, როცა ვამოჩნდა მტრის ხომალდი—შეიარაღებული ნაღმებით. წყალქვეშა ნავისათვის ეს გემი ყველაზე უფრო ავი მტერია.

ის მოქანება ჩვენსკენ.

— ჩაიძირე!—დაიგრალა კომანდირმა და დანარჩენი ბრძანებები ერთად მოგვეყარა.

ყველა მიხდა, რომ მოახლოვდა საშინელი წუთი. ამას მიხედენ ჩვენი ტყვეებაც, ისინი ვათეთრდენ და იხედობდენ შეშლილი თვალებით.

ამუშავდენ პომპები, ახმაურდენ ცისტერნები, ნავთთან დაიწყეს აფეთქება ყუმბარებმა. თანდათანობით ვიძირებოდა. ნეტავი ჩქარა ვიქნებოდეთ ფსკერზე! ჩვენ მზადა ვართ ვაჯივებთ ჩავიდეთ, მხოლოდ ნუ ვადავჭვქრის მტრის კილი. მოულოდნელად ჩვენს ზევით რაღაც ახმაურდა, რაღაც დაიმსხვრა. მოისმის ვატეხილი შუშის წივილი. ელექტროს ვანათება ჩქარა. თითქმის აფეთქდა ჩემი ტვირთი და ვამოვარდა თავის კოლოფიდან.

იქნებ ეს არის სიკვდილი. არა, მე ცოცხალი ვარ, მე მემპის უსაზღვრო წყლიაღი ვილაც ივანეს ლმერთის სახელს და ვილაც ივანება უქანასკელი სიტყვებით.

კიდევ არ ვიყავით გინს მოსული, როცა ვივარძინით, რომ ჩვენ ვევიახლოვდება საშინელი ხმაური, რომელიც ჰგავდა ამბოხებულ ალს, რომ ჩვენზე ზოდის რაღაც ვებერთელა, თითქოს ინტერვა მრავალ-სართულიანი მშენება. ტრახ! „მურენა“ კინადამ არ ვადამბრუნდა, ზევით რაღაც იმტეროდა, ილწებოდა. ნავის მთელი კორპუსი წყრობილდა და ტრტრტრნიბდა. დაფრინავდა ქურჭული და ყოველი წვერილმანი, მოისმა უქნობ ხმების ღმუილი, კანკალებენ ფოლიდის სივარის კედლები.

ნავი ევება უფსკრულში, იძირება როგორც ქვა. ამას მე ვკრძობ გარკვევით. ცივი აზრი, როგორც დანა ეკვეთება ტყვის, რომ აქ არის ჩვენი სამუდამო სამარე. მშვიდობით, ცხოვრებაც! მსოფლიო დამრმავდა ჩვენთვის საპირდახოსად.

უქბად „მურენა“ დავეჯახა ზღვის ფსკერის მიწას. შეწყდა ყვირილი, თითქოს მთელმა ეკიპაჟმა ვანუტტება სული ერთ წუთში. ალბათ ყველა, როგორც მე, უგდებდა უფს, ხომ არ შემოდის წყალი ნავში. იყო სიჩქეზე, რომელსაც შეეძლო ვაყენა ვონება და შეეჩერებინა სუნთქვა. მოულოდნელად მღღმარე წყვილადი ვაიო მზრძანებელი ხმით.

— სიმშვიდე, სრული სიმშვიდე!...

ეს იყო უფროსის ხმა, საშინელი ხმა. ეს ხმა იმდენ ვეკიპაჟად და ვეპიზინება. თითქოს რკინის თათით ფეხები ჩვენს სულებს და ვანავებდა მათ.

უცე პანიკა აღარ არის. მოისმის სწორი ვარკვეული ბრძანება უფროსის. ამ ბრძანებას ვასრულებთ ჩვენ უსაზღვრო წყვილადში.

რამოდენიმე წუთის შემდეგ ნავი ვანათა. ჩვენ ავტიტაცა იმქნა.

სიღრმის მარცხენებელ ვეაჩვენებს სა ოცდა თორმეტ ფუტს. ნავში წყალი არ შემოდის. თითქოს სულიდან ვადავრდა მძიმე ლოდი.

— მადლობა ღმერთს!...

— ეხლა თავს დაეახწევთ!...

ჩვენ რაღაცა ვეგუებნება ვერმანელი კაპიტანი. მისი ყბა კანკალებს, თვალები საესე აქვს ცრემლებით და შიშით, თითქოს მის წინ უქნითავთ სასაკლაო დანა. ის თავს აქნევს და მკვითითივებს თავის თანაშემწეზე, რომელიც სწევს სუნდუკებზე უძრავად. მას პირი დიდებული აქვს, კბილები დაკარგული. ვახილული თვალები გვიცქერიან გაქვავებული მიზით.

ვეძახით ვერშალს. ის უსინჯავს მჯავის-ცემებს და გულზე დაადებს ყურს.

— მზადა, გულმა ვერ აიტანა!...

ვილაც აშბობს:

— დიახ, შეურყვევლად ძნელია ამის ვადატანა.

ნოვიკო—პრიობი.

შანსაზიან და მეხნიერება

მკვდრის სახის გამომეტყველების საკითხი

ცნობილია, რომ ხშირად საქმის ხალხი ბოროტმოქმედების ახსნის და კვლევა-ძიების დროს სესხულობს თავის მეტოდს სიტყვის ოსტატთა ფანტაზიანად. ისევე როგორც ტენისკის ზოგიერთი გენიალური გამოგონება წარმოიშვა რომანისტთა მხურვალე ფანტაზიის წყალობით „პინკერტინის“ მოთხრობათა ავტორმა თავის და უნებურად დაბადა ბოროტმოქმედების ძიების რამოდენიმე სისტემა.

ჩვენ ვიცით, რომ წყაღქვეშა ნაფი, ჰაერის გემი და მრავალი სხვა ადამიანის გენიის მიღწევა აწერილი აქვს ეიულ ვერსს დიდი ხნით ადრე მათ გამოგონებამდე; ვიცით აგრეთვე, რომ უელსის ფანტასტიკური მოთხრობა „ომი ჰაერში“ მაშინ გამოვიდა, როდესაც არაის აზრადაც არ მოსდიოდა საპაირო ფლოტის არა თუ სახმელთა მიწებისათვის გამოყენება, არამედ მისგან ზავარებისათვის და სპორტისათვის სარგებლობაზედაც არ იყო ლაპარაკი. და ბოლოს ჩვენ ვიცით, რომ თავისებურად გენიალური შერლოკ ჰოლმსის ავტორი, ინგლისელი მწერალი არტურ კონან დოილი, მაძიებლის თავდასავალის აწერის დროს იძლევა მრავალ ჯერ სრულებით უცნობ მითითებას, რომლითაც მადლიერი სისხლის სამართლის მაძიებელი საქმიანად სარგებლობს თავის სოციალური მოღვაწეობაში.

კონან დოილის კვალს გაჰყვა მთელი რიგი სხვა ავტორებისა. თანამად მასწავლებლის ანდერძისა ესენი თავის ნახევრად ფანტასტიკურ და ნახევრად რეალურ ნაწარმოებში ხშირად სწორა გზას ადგილიდან მეტად საიდუმლო და რთულ საქმეთა ახსნაში.

მაგრამ მხატვრის ფანტაზიას ხომ ლაგამა ვერ ამოსდებ. შეუძლებელია აუკიბადი მწერალს არა სთქვას ის, რაც თვითონ მოსწონს და იმავე დროს არ მოსწონს სხვებს და არც წმინდა მეცნიერებას თიანხმება. სიტყვის ოსტატთა ყოველთვის ფანტასტიკა. ოცნების სამეფოში მიმოფრენის დროს იგი ხშირად გადალახავს ბუნების კანონს და ლაპარაკობს ისეთ საგნებზე, რომელთა მიწოდება მხოლოდ მის მედიადრ და თავდაუტყვერ ფანტაზიას შეუძლია. მას ავიწყდება, რომ იგი ამ გზით ბოროტად იყენებს მკითხველის ნდობას. მკითხველს კი ხშირად არ ძალუძს მხატვრულ შთაგონების ცხოვრების სინამდვილესაგან გაჩვენა და თავის დაბრმავებაში უკრატიკოთი იღებს ფანტაზიაში წასულ მწერლის მრწამსს. ასეთ ნაწარმოებს ხშირად უთანხმოება და არც-დარცე შეჰქვს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, ირღვევა შემუშავებულ შეხედულების სიმტკიცე. მისი გადგენით ხშირად მეცნიერებულ შეცდომაში შედიან და მათს შორის იბადება გათიშვა.

ასეთ ნაწარმოებთა ნიმუშად შეიძლება ჩითვილის ფრანგ მწერლის ეიულ კლარეტის რომანი „ბრალდებულნი“, რომელიც ავტორმა მიუძღვნა სისხლის სამართლის ანტროპოლოგიურ სკოლის მამამთავარ იტალიელ მეცნიერს—ჩებარე ლომბროზოს.

ამ რომანში კლარეტე ეხება საკითხს, რომლის ვარაუდით დიდი კვლევა-ძიება სწარმოებდა „სასამართლოს მედიკინის პროფესის საზოგადოებაში“ იმის შესახებ, რომ შესაძლებელია თუ არა მოკლულის თვალის ქსოვილ გარს-

ზე აღიბეჭდოს მკვლელის ხატება და ამით გამოცნობილ იქნას ბოროტმოქმედი. ეს საკითხი პირველად წამოაყენა ერთმა პრივეციელმა ექიმმა ბერიონმა, რომელსაც ფოტოგრაფიის საშუალებით გადაიღო 1868 წ. მოკლულ ქალის თვალის ქსოვილი გარსი, სადაც აღებეჭდილ იყო ის მომენტა, როდესაც მკვლელს აღებართა ხელი დასარტყმელად და ძალით იყ მისაშველებლად მობრუნდა. მაგრამ მეცნიერულმა საზოგადოებამ სწრა, რომ სურათი ბუნდოვანია და აგრეთვე პრინციპიალურადაც უარყო ასეთი ოპტიკური სურათის შესაძლებლობა. უნივერსიტეტმა, სადაც გადატანილი იყო საკითხის გადაწყვეტა, დაადასტურა საზოგადოების შეხედულება:

კლარეტემ, როგორც მხატვარმა, ისარგებლა ამ საკითხის მკვდრით აღდგენის უფლებით და დადებითად გადაწყვიტა იგი.

რომანის მოკლე შინაარსი შემდეგია: პარიზში თავის ბინაზე აღმოაჩინეს მხატვრად მცხოვრებ ბარბოზი როვერის გვამი. ისერბე მას დანით მიყენებული ჰქონდა. ბოროტმოქმედების ადგილზე მისული პოლიციის კომისარი ბერნადე გააკვირვა მოკლულის სახის ენერგიულ გამომეტყველებამ და განსაუვთრებით თვალემა, „ამ უძრავმა, ჯერ გაუმქრალმა, ფართოთ გახსლილმა თვალმა, რომელნიც თითქმის რაღაცეთა ზარდაცემული ცოცხალ ჩივილი და შურით აღსასუე, სიბრძნით ენთებოდნენ, იმუქრებოდნენ.“ უელსი შთაგონების ქვეშ ბერნადე, რომელსაც საერთოდ აინტერესებდა მეცნიერული საკითხები, მოკლულის ფოტოგრაფიას იღებს და თავის უფროსის დასტურით განკარგულებას ახდენს, რათა გავისს საექიმო გაკვეთის დროს გადაიღონ მოკლულის თვალის ქსოვილი გარსი. ეს უქანასწელი სურათი მშვენიერი გამოდის. მასზედ მკაფიოდ სჩანს ვაზმადარი სახის კაცი, წაწვეტილ უწერით და თითქმის მთლად მელური შებლით. როვერის დაკრძალვის წინ, მისი წინანდელი ნაწნობები და მეგობრები, მოდიოდნენ მოკლულის ბინაზე უქანასწელ მოვალეობის მოახსენებლად და ამასთანავე სტუმრებდნენ თავის სადარბაზო სურათებს. ბერნადე, რომელიც ეჭვეა დამკრძალვ ბუიუსის ავენტის ტრანსპენელში, განცილებრებაში მიდის ერთ ერთ მოსულს და იმ სურათის მსგავსებისაგან, რომელიც აღიბეჭდა მოკლულის თვალის ქსოვილ გარსზე. იგი კვალ და კვალ ვაჰყვება ამ კაცს დაუსახლებს თავის ვინაობას და ატუსაფრებს. იგი ვასაც მოკლულის თვალმა, დაპატიმრებულ, გვიარდ დანტენი, მოკლულის მეგობარი, გამოამჩიებელთან დაკითხვის დროს, სრულიად უარყოფს თავის ბრალს. მაგრამ იგი თინდათან იბნევა თავის ჩვენებაში, ლაპარაკობს რაღაც მონელუსა და მას შორის არსებულ საიდუმლოებაზე და, ბოლოს, თითქმის გრძნობასაც ჰკარავს, როდესაც მას წარუდგენენ მოკლულის თვალთან დაკლებულ სურათს, რომელშიაც მას არ შეუძლია არ იცნოს თავისი თავი. ამას ვარდა ას ვერაფრით ვერ ამტკიცებს თავის „ალიბი“-ს (ე. ი. საბუთის იმისათ თუ სად იყო მკვლელობის დანტენისადმი ბრალდების წარდგენის შემდეგ, ქუჩაში სერიონობის დროს, დინანახს ძველი დგამის მოვაჰყვითან

პორტრეტს, რომელიც საშინლად ჰგავს დანტენს. პორტრეტის ჩაჩრი დამტვრეული აღმოჩნდა. ბერნადე ყიდულობს პორტრეტს, მონახავს მისხაზის პორტრეტის გამყიდველ ვინმე პრადესსა და დაატყუალებს მას. ხდება პირისპირ წაყენება ახლად დაქორღ პრადესა და დანტენის შუა. უქანასქელი გამოიცნობს თავის პორტრეტს, მოკლედ მეგობარს რომ აჩუქა და ისევ გადაჭრით ურყყოფს პორტრეტოქმედებაში მონაწილეობას. პრადე იძულებულია განმარტობს, თუ როგორ ჩაუვარდა მას ხელში პორტრეტი და, დასასრულად, ტყუილად იმართ, რომ წვეცლად ძალით გამოერთმია როვერისთვის ფული. ამ დინდაზე ამტყუარ ჩხუბის დროს მან მოჰლა როვერი. მასფულე შეკათის გახსნა მან ვერ მოასწორა შიშით, რომ მისთვის არაის მოესწრო ბოროტმოქმედების ადგილას, მაგრამ იგი საშინლად გაოცდა, როცა ნახა, რომ დაჭრილი როვერის თვალებში ჩაბჭივრდნენ პორტრეტის, იქვე პირდაპირ კვლდებოდა რომ ეყადა. შემდეგ უქანასქელ ლონის მოკრფებით როვერი ჩამოჰვლევს პორტრეტს კედლიდან და ხარბად უტყუარის მას სიზარბით-გაოგნებულ თვალებით. პრადე მხოლოდ ეხლა მიხვდა, რომ პორტრეტი იყო ერთად ერთი მოწა-ბერ როვერის მკვლელობისა და, რადვანაც ამას ვარდა მოიჩვენა ჩაჩრიზე ტვირფის თვლები, მან გაციებულ ხელებიდან გამოსტაცა პორტრეტი მხვებრპლს და გაიქცა. ამ აღიარების შემდეგ დანტენს ანთავისუფლებენ და პრადეს კი, რა თქმა უნდა, მოგლის სათანადოდ დასჯა. ამაზე თავდებდა თვლ კლარეტის რომანი.

მაგრამ არა მარტო ფანტასტიკ რომანისტებს აინტერესებთ ეს პრობლემები და ასე განუსჯეულდ სწყევტენ ადამიანის ჯერ კიდევ, საესებით დაფულეველ ბუნების საიდუმლოებსა. ხშირად უყვე სახელმომხვეჭლო მეცნიერები სკოლიდან იოლ დაჯერების ნეტოლით და გზას უხვებენ საგნის ჰუმპარიტ ბუნების ფანტასტიკით და უქონტროლი, უსაფუძვლო თეორიებით გატაცებულნი.

მოკლულის სახის გამოჩეკველების საითებით დანტენტრეტიბულია ექიმების, პროფესორების, აუტისტების და უმთავრესად, კრიმინალისტების მთელი რიგი. ამ მკვლევართა შორის ორივე თეორიის მიმდევრება არიან.

ამავე საკითხზე მუშაობს აგრეთვე განთქმული ფრანგი მეცნიერი და სასამართლო მედიცინის მკვლევარი ბრუოდელი. სხვათა შორის იგი ამბობს: „ეჭვმა ვერჩუმ სასამართლოს მედიცინის საზოგადოებაში მოხსენება გააკეთა შემდეგ თემაზე: შესაძლებელია თუ არა საშინლად განცდის ქვეშ გარდაცვლილ პიროვნების თვალის ქსოვილ გარსზე აღიბეჭდოს, ასე ეთქვამ, ფოტოგრაფიული სურათი მკვლელისა. ამ საკითხს სწავლობდა კიუნე ჰეიდელბერგიან. მან აღმოაჩინა, რომ, თუ ცხოველს მკვლელობის დროს, დაუჭერთ თვალს ფართოდ გახეილად, და იმავე წუთში სიკვდილის შემდეგ გადაიღებთ მისი თვალის ქსოვილ გარსის სურათს ფოტოგრაფიულ ფიფიტაზე დაინახავთ გარშემო მყოფ საგანთა სუსტ სურათს. მან განავტობ მსგავსი ცდები ცხოველებზე. აიბეჭდება მათ დიხანს ეურთობით მოავტობისათვის, რომელიც მათავსებული იყო ძალზედ განათებულ ფანჯრის წინ, შედეგი ყოველთვის იყო მოავტობის სურათი გარსზე. მე თვითონ ვიყავი მოწამე ამ სანტრეტოს ცდებისა, მაგრამ ისინი ვერ გამოდგებენ სასამართლოს მედიცინის დარგში, რადვან ასეთი მათიოდ აღბეჭდილი სურათი გამოდის მხოლოდ

მაშინ, როდესაც რამოდენიმე წუთის უჭირავთ ცხოველს მეტად განათებულ ფანჯრის წინ და მისი თვალის ფაქტის სურათს მისევე იღებენ სიკვდილის შემდეგ. შემუშავებულია ასეთ გარემოებათა დაგროვება სინამდვილეში.“

ამასთანავე უნდა ითქვას, რომ თუ ხსენებული საკითხი გავარბინავთ ფიზიკურ თვალთა ხედვის მხრივ, იგი იმერაღადგნს ნაწილს უფრო ზოგად პრობლემისა, სახელდობრ: არის თუ არა გარდაცვლილის სახე ფსიხოფიზიკური სარტკიმ მდგომარეობისა, რომელშიაც იგი იმყოფება უშუალოდ სიკვდილის წინ. და შეიძლება თუ არა მისი მიხედვით განესაჯათ ბუნებრივი ან ძალდატანებითი ხასიათი სიკვდილისა?

ამ საკითხს უდიდესი მნიშვნელობა აქვს სისხლის სამართლის პრაქტიკაში, რადვან თუ მას დადებითად გადაწყვეტო, იმ შემთხვევაში მკვდრის სახე დიდ დახმარებას გაგიწევს იმ უდიდეს საკითხის გადაწყვეტაში, რომელიც ყოველთვის იტყება წინ უტყვად გარდაცვალებულის გვამის აღმოჩენის დროს, სახელდობრ—რა არის ჩვენს წინაშე—მკვლელობა, თვითმკვლელობა თუ უხედიური შემთხვევა. ამის შესახებ ზემოდ მოყვანილ სიტყვების შემდეგ ბრუოდელი განავტობს ასე:

„მკვდრის გარეგნობის აღწერის დროს არ უნდა დავმოზოთ სრულად ბუნებრივ აღდგენებს, რომელიც გეუფლებათ და ასე ცხადთან იხატება დამსწრეებზე. ხშირად, როცა ხედვენ, რომ ცხედარს თვალები გახეილი აქვს, რადვან დაიფრენათ მათი დახურვა, დამსწრეთ გონათ, რომ ცხედრის სახეზე აღბეჭდილია მკვლელობის სიებით გამოჩეკული საშინელება. როცა იწყება ცხედრის გაშეშება, სახეს საოცარი გამოიმეტყველება ეძლევა, მაგრამ იგი მაინც არ სიკვდება იმ სახეობის, რომელსაც გხვდება მაშინაც კი, როცა უქანასქელ წუთებში შიშს არავითარი ადგლით არა ჰქონია. არ უნდა დაიფრენოთ კიდევ, რომ გახრწნა, თუნდა სულ დასაწყისში, საგრძობლად სკვლის სახის მოხაზულობას.“

კონკრეტული მნიშვნელობა ეძლევა სახის გამოიმეტყველების საკითხს სისხლის სამართლის თვალსაზრისით მხოლოდ თვითმკვლელობის იჭვის დროს და განსაკუთრებით ორმაგ თვითმკვლელობის შემთხვევაში. ამ უქანასქელ შემთხვევაში ცოცხლად დარჩენილი მონასწივე იურყყოფს მერტე პირის მოკვლას, მაგრამ დასძესტ, რომ მსხვერპლი წინდაწინ დასთანხდა და დაერნებით მოითხოვდა სიკვდილს. ასეთ შემთხვევაში იჭვს ხალებს არა ცხედრის გასინჯვა, იჭვს აქვს უფრო ფსიხოლოგიური ხასიათი. და ამიტომაც, რომ აქ ხშირად ხვდებით ხოლმე ცდას, რათა სახის გამოიმეტყველება გამოიყენონ დამამტკიცებელ საბუთად. თავის დროზე საფრანგეთში დიდი მხაურობა გამოიწევა ორმაგ თვითმკვლელობის შემთხვევაში, როცა სტუდენტმა და ლიტერატორმა შამპინმა მოკლა ქორიანი ქალი გ., თავის მოკვლა კი ვერ მოახერხა. ტარდს მოჰყავს ლაკასანის შეხედულება ამ ფაქტის შესახებ.

მკვლელობის შემდეგ შამბიგი ამტკიცებდა, რომ მისი მსხვერპლი, ქორიანი და შეილებიანი ქალი, დასთანხდა ყოფილყო მისი მხოლოდ იმ პირობით, რომ ამის შემდეგ ორივე მოკლავდნენ თავს. ქალის ცხედრის დათვალეობრის დამსწრნი მეტად გაცივრებულნი იყვნენ მისი სახის მშვიდ გამოიმეტყველებით. ამაზე ტარდი ამ-

არაფერს არ ამბობდენ: მათი პოზებზე გვიჩვენებდნენ, რომ მხოლოდ ხანგრძლივი ბრძოლის შემდეგ მოახერხეს მკვლელობა თავის საწინაღ სამკის ჩადენა. მიუხედავად ამისა ცხედრის არც ერთ სახეზე არ შეიძლება შიშის ან სიძულვილის ამოკითხვა... ცხედარია მათგანგებოდა მეტის მეტად არა ბუნებრივი იყო, მაგრამ მათ სახეებზე სრული სიმშვიდე სუფევდა, თითქმის მათ წაქეზნათ და გაღვიძება დაეიწყინათო*.

ზემოთ თქმულისაგან საქმიად ცხადი უნდა იყოს, რომ ცხედრის სახის გამომეტყველებას არავითარი ფსიხოლოგიული და კრიმინალისტური მნიშვნელობა არა აქვს და არც შეიძლება რომ ჰქონდეს. კვებოდ ჩვენ შევეცდებით ამ დებულების მეტოდიურ დასაბუთების მოყვანას.

1. გამოსავალ წერტილს აქ ჩვენ მივიღებთ ფიზიოგნომიკასთან შედარებით. ყველა ცხედი, რათა ენახათ განსაზღვრული კანონი ადამიანის სახის მოხაზულობის დამოკიდებულებისა მის შინაგან არსებასთან—ამბობს ამ საკითხის შესახებ ვუნდტი—უნდა ვთავაზდეს დამარცხებით იმ შემკლარ შეხედულების გამო, რომლის ძალით ძვლებს აგებულებიდან და ფიზიკურ კონსტრუქციის სხვა ნიშნებიდან გამომდინარე ურყევი დამოკიდებულება ფორმათა სიღრმეა ფსიქიურ ხასიათის (ან ტემპერამენტის) სიმბოლოური გამომეტყველება. კაცის სიკაცებურად კი, როდესაც არსებობს ორგანიული კავშირი მის გარეგან და შინაგან ქვეყანათა შორის, განსაზღვრულ წმინდა ანატომიურ-ფიზიოლოგიურ ნიშნათა არსებობა არღვევს სახის მოხაზულობათა ფსიხოლოგიურ მნიშვნელობას. ზემოდ მოყვანილი საკითხი ჯერ იმიტომაა უფრო მარტივი, რომ იქ დაპარაკია სახის მოხაზულების და განსაზღვრულ ელემენტარულ აფექტურ კავშირის ახსნის შესახებ. რამდენაა უფრო აქ „ფიზიკური კონსტრუქცია“ წინ უნდა ელოდებოდეს ახსნა-განმარტების ყოველგვარ ცდას, თუ იგი ამ შემთხვევაში ეკუთვნის არა მარტო ორგანიული ცხოვერების სფეროს, არამედ უმეტეს ნაწილად ფიზიკო-სპირიტუალ ცვლილებათა არა ორგანიულ სფეროს. მართლა, თუ ჩვენს წინაშე მკვდრის სახეა, — ამ შემთხვევაში საკითხი გრძება სახის არა ფსიხოლოგიურს, არამედ ფიზიკო-ანატომიურ გამომეტყველებას. სწორედ ეს მხარე აქვს აღებული შტრასმანს, როგორც საკითხის საფუძველი, როდესაც ამბობს, რომ სიკვდილის გარემოსთან შეთანხმებული გა-

მომეტყველება სახისა გამოწვეულია სახის კუნთების შეტკობებით, და ამ უკანასკნელი კ სუსტდება სიკვდილიანობაში. ამის გამო შესაძლოა დაპარაკია არა მკვდართა სახის გამომეტყველებაზე, არამედ შთაბეჭდილებაზე, რომელსაც ისინი ახდენენ დამსწრეებზე და რომელიც, რასაკვირველია, სუბიექტურ მოვლენას წარმოადგენს და ობიექტუალის თვალსაზრისით უნდა ვაგისინჯოთ როგორც მოჩვენებელი რამ (ლაკასანი, გომენი).

2. ამას გარდა, შესაძლებელია დაპარაკი ცხედრის სახის გამომეტყველების არა ორგანიულ შეცვლაზე პირის სახის კუნთების დასუსტების გზით ან გახრწნის გამო (ბრუარდელი). მხოლოდ ანაირი შეცვლით აიხსნება სახის გამომეტყველების ერთი და იგივე ხასიათი ზემოდ მოყვანილ სასამართლოს ექიმთა დაკვირვებების თანხმად იმ შემთხვევაში როცა სიკვდილი დაკავშირებული იყო შიშთან, როცა არავითარი შიში არ ყოფილა (ბრუარდელი), ნაძალადე და ნებაყოფლობით სიკვდილის დროს (ლაკასანი), ან მტანჯველ და მტკივნეულ ან სრულიად მშვიდ სიკვდილის დროს (გომენი).

3. ამის და მიხვევით მიცვალებულის სახის გამომეტყველების ფსიხოლოგიური ახსნა-განმარტების გამოყენება სისხლის სამართლის კვლევა-ძიების მიზნისათვის შეუძლებელია. მეტოდიურად რომ ვიმსჯელოთ, იგი არაა გამოსადეგი სხვა გზით ნაწილ მიღწევის დამატებით დასაბუთად (რაც შეიძლება მიანდა ტარდს). საკმე იმასა, რომ კიდევ დაუშვათ მაკვალეულის სახის გამომეტყველების ფსიხოლოგიური მნიშვნელობის არსებობა, აღვიღებ შეიძლება მივიღოთ წინააღმდეგობა ამ გამომეტყველების და დანარჩენ დამამტკიცებელ მასალის გამო და მივიღოთ იმ უთავბოლობამდე, რომელსაც წარმოადგენს ზემოთ მოყვანილი ალბერტის შემთხვევა.

ამ რაოდენ აქსიომად უნდა იყოს აღიარებული, რომ ცხედრის სახის გამომეტყველება არ შეიძლება სახელმძღვანელოდ მივიღოთ ბიოროტოქიქემების აღმოჩენაში. ამ შემთხვევაში ცრუ ბიოროტოქიქემები და უფეც ადამიანების შეხედულებით ვერ ეიხელმძღვანელებთ და იმის მავიერი, რომ შევიჭრათ მიცვალებულის სახის არ არსებულ საიდუმლოებაში, სხვა რეალურ კვალს მივიღოთ—და პოეტური ლეგენდა მკვდრის სახის შესახებ მივაკუთნოთ რომინსიტებს და პოეტებს.

არქულოთ ანორგალოგა

მოქ. ხანდერის მიერ ჩამოთვლილი ნაკლებუნაი ალ. ყაზბეგის შესახებ, შემხივევას მადლდეს. მოვიყვანო რამდენიმე მაგალითი—რჩეულია ანორგალოგია.

როდესაც დაახლოვებით ეცნობთ წარჩინებულ პირთა ცხოვრებას და მოქმედებას, რუმუნდებით, რომ ბევრი იმართა უბრალო მომაცვეთა მუტს სისუსტეს, ნაკლებდებს, ცოდვებს და—ხანდისან, პირდაპირ სიბილწეს ჩადიან ხოლმე.—აი მაგალითები.—

ქარლი ციკლი (ისტორიკოსი) უზომოდ სტანჯავდა თავის ცოლს; და ონი ეტერი (კომპოზ.) პირდაპირ მტანჯავდა ყოფილი თავის ოჯახში; რუსოს—„გიმლის“ შემოქმედის, სტვის ანაბარად ჰყავდა დაგდაბული თავის შვილები; ა რისტო ტელი მტის-მეტი ლატქუა და პირ-მოთმე ყოფილა ალტისანდრე მკაველიძის წინაშე; ბექონი—მტკრთამე ყოფილა; მიქელი—ანჯელი ზედმეტრ მზალი; ჭვინე—მკაცრი, დამცინავი და კვიბატი და სხ. და ს—

დად პიროვნებით თვითმ შორისაც ერთი აღრ-ზაური და განხეთქილება ჰქონიათ. კი უცეც, მაგ., ყოველ ღონისძიებას ხნა-რობდა, რომ მის მოწინააღმდეგეთა—პირინისა და ლეხიერის სურათი შვაი შიშითი უფიქალია გამოყვევებელი, თუმცა ამ შრომათა მტენიერულ იღობება შემდეგ უფე აღიარებული ყოფილა; ქარლი—ფოტოტი გეკელს თურმე „ინდუსტრიის კავალის“ უმხაზავ, ე. ი. პირდაპირ პლუსტ, ვერას.—

ზოგი წარჩინებულის ამუხაბა და თავის თავზე დიდი ზრტი ხომ მათ შემხილობას საწლავდა: პარაკელსმა თავის პირველ ლექცია ბავშვის ავადმკობაში შედგების სიტყვებით დაიწყო: „იკით თქვენ, რომ ჩემი არაბიტი (კალაბი) ყველა თქვენზე მტენიარია და ჩემს უფეგნულ ხომ უფრო მეტი ცოდნა და გამოცდილება ვინცმე თქვენს ავადმკობებ?“—

ხანდისან ამისადა მვიდოდრობა ზოგს წარჩინებულ იმისთვისაც სწვევით, რომ ანაირად გაკავრყულინ მათზე საზოგადოებაში გავრცელებული ხმა: კოლუმბოს თურმე არაინ არ

Handwritten text in red ink: *Handwritten signature or name, possibly 'Handwritten' or similar.*

უყვაროდა, რომ მან ახალი მატერიალ ადმოაჩინა; ვალიდის ხომ ჭკუაზე შემეცნარს უძახობდა: პასტერის თურმე სკვნივნი შეხედენი საეტიმო-კადემიაში; ბიხეის „ჰარმენია“ და ბეთ-სი გენის თავიანთი ოპერებმა რისი ვაგლითა და როდის-როდის მოიაზვოს შეგნის(ცემენი და მათი მუსიკალური შემოქმედების დამაშავებელი.—

ხშირად შევლომბასვე სახლურავს ზოგიერთ წარჩინებულ პირთა რომელიმე იყის მიმდევრად:
ნიუტონმა მაგ., არ იცოდათ თუ რა არის სივარული; იგივე **ნიუტონი**, სანამ თავის შრომას უჯდა, ავტომატურ გვიგონობდით; ხშირად, რომ გადვიდებოდა, ვაფუციდა ხელს ტანისმასს, ფურად ჩადიქრებოდა და იყო ასე მთელი საათობით დედა-შობილა დაჟვადარი; **ლევინცი** თითო თვეობით არ ცილდებოდა თურმე თავის სავარებში, და იღვრის იწითადა ახსოვდა თვე-რიცხვი და დღე; ხშირად ავიწყებოდა ის პირი, რომელსაც ეხლახან იყო უღალაკებოდა; **შილი** იო გატაცებულ ჰეტიკობადა თავის ლოკაცზე ჟუჰა სვირთისმის დროსა და ამ დროს თითქო იტახლი პატიობდა ეტლის დტაცებისგან; **გიორგი** თურმე თავის თეორიებზე და გამოცდებზე „ორბინი ფიჭობა“ (იგი ხომ მეცნიერებებაზე ეტანებოდა). **ქ. ვალში** იმ დროს, როდესაც აქ მეომართა საწინელი ხარბანების სიროლა იყო, ამ დროს ერთბაშად არ გაფურცლდა, რომ მას სკვიდელი მოიღოს; ამავე ერომეცტარინის ძალის გამოჩენილი მკვლევარი, განსაკუთრებით გულ-მატარისი ყოფილა. ერთხელ ის გამოვიდა სახლიდან, კარებს ჩაყეტავს და ხედავრად ცარტელ აწერს: „შინი არ არის“.— ცეტაინის შემდეგ ნებრანება სახლში და რომა წიკთისთესე კარებზე წარწერას, უჯან მიღის. თავის თავი სტურმად მოეყენა—იგივე ამბერი შეეყენის თავის მასურს:—ჩემი კაბინეტის კარებში ირთი ნაწერეტი გაშოსტერი, ერთი დენი ერთი პატარა, რომ ჩემმა კატებმა თავის ვსულად იაონენა.“

— „რა საკითრა ირთი ნაწერეტი, როდესაც დიდი შეუშლია დღი კატაზე შემოვიდეს და პატარა, — მოეყენის მასურსი. — შეთუებე გზოთვი დასრულით ის, რასაც გვეგებებდა და ტყენი რჩენილანა განმნათვისტულიანა.“—**შეუწყობდა** ამბერი.—
— ამავე ამბერის ერთხელ ჰქონილი ფორმულებების წერა დაწერა ჟურნალ გაჩერებულ ეტლის უჯან ნაწილზე. ამ დროს დაიბარა ეტლი, მაგრამ ის ბიმიც არ მოეშვა, დავიგინა უჯან, რომ ფორმულების წერა გაგრძელებოდა.

ბევრი წარჩინებული პირი დიდს ნებასყოფლობას იჩენს.
ნიუტონმა და **კანტმა** არ იცოდენ რა არის ენება, მღელვარება, განცივებება და სხ. და თავისი ყოველდღიური ცთვარება მაქანისებრ ჰქონიანი მოწყობილია. მაგრამ ასეთივე მხოლოდ მეცნიერნი უფრო ყოფილან; პოეტები, არტისტები და მუსიკანნი— ყოფილან ჟღერა მხატვ ხასიათის, ფარფარტნი და დაუღვარანი. **ბაიონის**, **მაგ.**, არ შეგელს დამოშეგდებოთ მოცინება რომელიმე გრძელი ამაზე; **მოკარტი** ბავშვები სავიზობდა, რომ მუდამ ეინმე ყოფილიყო მასთან, რაკორც გამდელი ამ მითა.

ბევრი წარჩინებული პირის ცრუმეორებოდა ხომ გასაკვირალი იყო. **გობბს** (ინგლ. ფილოსოფოსი) ღმერთი არ სწამდა, მაგიროდა ეტლი არამც თუ სწამდა, მისი სახელის გაგინებაზე თირთიდა, **ვილტერსი** თუ შეგონებოდა მარცხნით გვაიის ჩხავილი, მაშინვე აულდებოდა და ბრუნდებოდა სახლში; **ბაიონის** მეტის შეტევა შენიბოა პარასიტის, ამ დღის მისი შემოქმედება თითქონი მერტყელიყო ყოფილა.—

ტერის სამშვემველად, წარჩინებულნი პირნი სხვადასხვა საშუალებას ხმარობდენ; **ბოსსი** ეტლი (შესან. მკვდაჯ. და ისტორიკო) თურმე სათბურებით იხვევდა თავს; **შილი** ღერი და გრეტონი (ფრანკი კომპოზიტორი) გაყრილ წყალში ყრდენდნ ფეხებზე; ბევრი ანისათვის იაოჟენს ეტანება; **ბოჟმანი** (ქმი.) და **ედაბარი**—ნამდებელი ლოთიები ყოფილან.—

ზოგიერთი არ საკვირებენ ამისთანა საშუალებას, რადგან მათი ნერვები მუდამ მღელვარებას განიცდიან, ან და მათი ტერის რამე ავადობით არის მოცული. **იულიუს** ეტარი, **მაგო** მენტი, **ნაპოლეონ** პირველი, **ჰულიარეტი**, **მოლოტი**, **გენდელი**, **ფლობერი**, და **ესტრეცკი** და სხ. ავიზნით (იკი-ღესისი) ყოფილან ავადმყოფნი.—

ზიგლიოგრაფია

პროფ. კორნელი კეკელიძე: ქართული ლიტერატურის ისტორია. II ტომი. საერო მწერლობა XI—XVIII ს. გამომცემელი თბილისი ჩიქვანია, ტფილისი 1924 წ.

ქართულს კერძო გამომცემლობაში იშვიათი მივლენს წარმოადგენს თბილისში ჩიქვანიაში გამოცემა.

დღეს გვესალგოს ცხადია ის უსათუოდ ტუხერციური დაბრკოლებები და სიმწევი, რამაც სრულიად ხელი ააღებინა კერძო გამომცემლობას ქართულ წიგნების გამოშვებისათვის აქსიომაა, რომ ქართული წიგნი დიდხანს არ იძლევა და ქართველ მკითხველის გულგრილობის ყინული გარაჯს არ გატეხილა. სამწუხაროდ დღეს კერძო ქართველი გამომცემელი საწინელი სიმღელით გაურბის ქართული წიგნის საქმეს, ისე რაკორც ქართველი მკითხველი თითქმის გაურბის ქართულ წიგნს. ამიტომაც ვსაგებდა ტრენდები, მხოლოდ სახელმწიფოებრივების გამოცემისა. ვე სრულიად არა მუსრის გაუფიო აპოლოგია ამ წიგნს, მაგრამ დეა მკითხველმა განსაჯოს ასეთი დიდი ენერჯის დაღვალის შეესაგება. ჩემი ეს სრულიად გულწრფელი უნდა დავადასტურებო პარადოქსი, რომ გამომცემელი არის მეორე ავტორი წიგნის და ასეთი წიგნის მეორე ავტორობაც მეტად სასახლო უნდა იყოს... მაგრამ დაუბრუნდეთ ჩემი წიგნის პირველი ავტორი—პროფ. კ. კეკელიძე.

ქართველ საზოგადოებას სამწუხაროდ დღემდის არ მოგვეპოება ასეთი დიდი გამოკლევა ძველი ქართული საერო ლიტერატურისში.

ამ შემთხვევაში, ა. ხახანაშვილის წიგნის შემდეგ კეკელიძის ვერცული გამოკლევის მიერ ამოცემული ეს ხსარეხი და ეს სასიხარული მივლენა არ შეიძლება არ აინწინოს.

ქართული მეცნიერების უკანასკნელი მიღწევების ცოდნით და ვრულდითი არა აღნიშნული კლასიკური პერიოდის ლიტერატურა, ავტორების პერიოდის ლიტერატურა, განსაკუთრებით სიმღელით არის მიკვლეული: სახალარო და დედატურ-მორალური გოსი, რაც შეეგება რომანტიკულ გოსს, განსაკუთრებით XII საუკუნის ლიტერატურას ავტორი იჩენს ერთგვარს მიღვამს.

ქართო სუსტია საისტორიო გოსი და განსაკუთრებით მკრთალია ძველი ქართული ლირიკა, სადაც ავტორი ხშირად უცოდინარობას იჩენს. ცხადია სჩანს, რომ ავტორი მხოლოდ სახელმწიფო მწერლობის სპეციალისტია.

მაგრამ ეს მკირმდი ნაკლი თითქმის არ სჩანს ასეთს კაპიტალურს ნაშრომში თამაშად იტყვიოთ, რომ ეს წიგნი ყოველი მკრთოველი ინტელექტუალისათვის უნდა იყოს საშუალო ცნობარი ძველ ქართულ კულტურაში.

ხოლო ზედმეტი დასაკრი იმაზე, თუ რამდენად საკვირია ეს შრომა ქართული უნივერსიტეტისათვის.

წიგნი დიდი ზომისაა, შეიცავს 558 გვერდს და ღირს 10 მანეთი.

გალ. მ.

საკვირველია, რომ რჩეულთა ტერის მღელვარებას ხსნიან ხშირად ამ რომელიმე მისივე ავადმყოფობის შედეგით ამ ბავშვობისას ტერის დაზიანებით: რუბინ შტეინს, ჰელმპოლცს, კი ეგებს ბავშვობისას თავის წყალშიც ჰქონიათ: მა ბაიონის ბავშვობისას სრული ჩგრეტტი, იგიტიყო ყოფილა, შეხედ თავი ძალზე დაუზიანებოა შემთხვევით და ამით გამოფინიხლებულა, ჭკუაზე მოსულა; გრეტონ კომპოზიტორის ტალანტი იმის შემდეგ აღმოჩენილა, როდესაც თავზე უზმებდებოდა დასუქნია: გრეტონისა და ასე დამართია ბავშვობისას.

სახალგაოდო ხშირად ტერისა და ნერვების ზოგიერთი ავადმყოფობა არამც თუ აკრობს გენიალობას, არამედ პირდაპირ ხელს უწყობს მას: გი უდ-ე-მ ბასანია მოგვცა თვისი საუკეთესო თხზულებანი მანში, როდესაც ის უჯე ტერის ტუბით დაავადებული იყო,—ამავე ავადმყოფობამ მოიღო ბოლო.

ი. მ.